

ПРАВОСЛАВНИЙ ВІСНИК

1971

8

СПАСО-ПРЕОБРАЖЕНСЬКИЙ КАФЕДРАЛЬНИЙ СОБОР, М. ЖИТОМИР.

1971

серпень

№ 8

ПРАВОСЛАВНИЙ ВІСНИК

ВИДАННЯ ЕКЗАРХА ВСІЄЇ УКРАЇНИ, МИТРОПОЛИТА КИЇВСЬКОГО І ГАЛИЦЬКОГО

СВЯТИШИЙ ПАТРІАРХ МОСКОВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСІ ПИМЕН.

ПОСЛАННЯ ПАТРІАРХА МОСКОВСЬКОГО І ВСІЄЇ РУСІ ПИМЕНА

АРХІПАСТІРЯМ, ПАСТІРЯМ І ВСІМ ВІРНИМ ЧАДАМ
РУСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

**БОЖОЮ МИЛІСТЮ СМІРЕННИЙ ПИМЕН,
ПАТРІАРХ МОСКОВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСІ,**

**ВОЗЛЮБЛЕНИМ ВО ХРИСТІ БРАТАМ, ПРЕОСВЯЩЕННИМ АРХІПАСТІРЯМ,
ПАСТІРЯМ, ЧЕСНОМУ ІНОЧЕСТВУ І ВСІМ ВІРНИМ ЧАДАМ РУСЬКОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ**

Благодать вам і мир від Бога, Отця нашого, і Господа Ісуса Христа (1 Кор. 1, 3).

Промислом Божим, волею Помісного Собору в присутності Предстоятелів і представників Православних Автокефальних та Автономних Церков сталося обрання Наше на престол Патріархів Московських і всієї Русі.

Звертаючись до вас з першим привітанням Нашим, поперед усього прошу вас, возлюблені отці і браття, осінити любов'ю і укріпити молитвою обрання Наше і нове служіння Святій Церкві, щоб відбувалося воно на славу Божу, на спасіння ввірених Нам духовних чад.

Високе і відповідальне перед Богом і людьми патріарше служіння. І хоча патріарх по благодаті архієрейства рівний іншим єпископам, та на нього покладається обов'язок загального піклування про Церкву в соборній одностайності. Великий і тяжкий цей подвиг. І тільки благодать Божа, що поповнює сили людські, і активна допомога співбратів-єпископів, молитва та послухність усього благочестивого кліру і народу церковного допомагають нести його на славу Святої Церкви і на благо миру.

Земний шлях кожного християнина є подвиг в ім'я Христове заради вічного спасіння. І якщо тому, хто покликаний до високого церковного служіння, завжди пам'ятні слова Господа Ісуса Христа: «Чашу Мою питимете і хрещенням, яким Я хрещусь, будете хреститися» (Мф. 20, 23), то й кожному членові Церкви треба виконати слова Христові: «Хто не бере хреста свого і не йде за Мною, не може бути Моїм учеником» (Лк. 14, 27; Мф. 10, 38). Але Господь нікому не дає непосильного тягаря (Мф. 11, 30). Він кличе нас досягати духовної довершеності в тому званні, яке ми маємо в своєму земному житті. Православний християнин, де б він не працював, хто б він не був, може і повинен жити духовно, створювати в собі Царство Боже і правду його (Мф. 6, 33) так, щоб просвітилося внутрішнє світло душі його на славу Отця нашого Небесного (Мф. 5, 16).

В цьому спільному подвизі в єдиноспасаючій Церкві Христовій і належить нам, возлюблені чада церковні, вкупі здійснювати віднині своє душевне спасіння.

Всі ми, чада Православної Церкви, в своєму земному житті покликані служити Церкві, Вітчизні, суспільству, сім'ї — всім тим, кого Бог доруचाє нашому піклуванню, кого Він називає нашими ближніми (Мф. 26; Лк. 10, 27). Тому кожний з нас повинен щиро трудитися на данному йому полі діяльності, «роблячи своїми руками корисне» (Єф. 4, 28) і служачи «ближньому на благо, для повчання» (Рим. 15, 2). Земний труд, здійснюваний чадами Церкви на славу Божу, на благо свого народу, на благо сім'ї, є не що інше, як радісне виконання обов'язку благодотворної для нас послухності волі Божій і виконання Його

заповідей, бо це відповідає великій заповіді про любов до Бога і ближніх (Мф. 22, 37, 39). Благочестивий клір і паства Церкви нашої, кожний на своєму місці трудяться на благо нашої Вітчизни з почуттям глибокої відданості і діяльної любові до неї.

Ми не перестаємо дякувати Богові за дарування миру нашій дорогій Батьківщині, бо мирна творча праця відкриває великий шлях розвитку і процвітання її.

Руська Православна Церква, від початку з'єднавши себе з долею великого народу нашого, всіма доступними їй засобами служить і загальному мирові. Вона проповідує і виносить із духовних надр своїх глибокий і невід'ємний мир. Вона в своєму святому миротворницькому подвизі єдина з усім нашим народом і з усіма людьми доброї волі. Ми радіємо, що Господь зримо благословляє це миротворницьке служіння. Вирісши з малого насіння в могутнє дерево, воно своїми вітами покриває нині багатьох.

Патріотичний труд і миротворницьке служіння єпископів, кліру та мирян Руської Православної Церкви — це шлях нашого християнського служіння мирові. Ведучи ним нашу паству, ми віримо, що благословення Боже буде за молитвами вашими завжди нашим супутником.

Ми закликаємо всю улюблену паству Нашу подякувати Богові за мир і утвердження Церкви нашої, яка не зазнала протягом минулого чвертьстоліття ні розділення, ні спокуси. Знаючи, що Господь, за правдивим Своїм обіттуванням (Мф. 28, 20), невідступно перебуває з нами і всім управляє Духом Своїм Святим, ми з вірою в блага Його Провидіння, молитвами Церкви, дивимось на майбутній Наш подвиг.

На цей апостольський подвиг закликаю я співпастирів, братів наших, — пасти Боже стадо, наглядаючи за ним із приязні і подаючи власний приклад, щоб одержати від Пастиреначальника Христа нев'ячущий вінець слави (1 Петра 5, 1—4).

До вас, всесечне іноцтво, ми звертаємось з батьківським привітанням і благословенням. Нехай буде щирим молитовний подвиг ваш для виконання даних вами священних обітниць заради вашого і спільного вічного спасіння.

До благочестивих мирян, чад наших, звертаємо слово апостольське — зберігати «єдність духу в союзі миру» (Єф. 4, 3), «люб'язно ставлячись один до одного і взаємно прощаючи» (Кол. 3, 13), так, щоб «не було між вами розділення» (1 Кор. 1, 10), «бо, якщо між вами задрість, суперечки і незгода, то чи не плотські ви і чи не за гріховним звичаєм поводитесь?» (1 Кор. 3, 3). «Хіба ви не знаєте, що ви — храм Божий», і хто оскверняє його, того покарає Бог» (1 Кор. 3, 16—17).

«Слово Христове нехай вселяється в вас щедро» (Кол. 3, 16). «Найбільш за все зодягніться в любов, яка є сукупність довершеності, і нехай панує в серцях ваших мир Божий» (Кол. 3, 14—15). «Будьте в мирі з усіма людьми» (Рим. 12—18).

Ми звертаємось з любов'ю — благословенням до тих чад нашої Церкви, які, перебуваючи за межами нашої Вітчизни, мають в Руській Православній Церкві духовну скарбницю, колицку і матір, яка живить серця їх чистою вірою та високим почуттям духовної спільності з благочестивою всеросійською паствою нашою. Наслідуйте її, як і вона Христа, бо вона родила вас во Христі Ісусі благовіттуванням (1 Кор. 4, 16, 15).

Пастирів наших закликаємо виконувати своє служіння з натхненням і богоугодно, пам'ятаючи, що добрий пастир душу свою покладає за овець своїх (Ін. 10—11). Ми знаємо, що пастирі наші в переважній більшості старанно виконують доручене їм служіння, і радуємось їхньому доброму подвигу. А тим, хто забуває про своє священне

звання. нагадуємо, що Сам Господь настановив їх діячами на ниву Свою (Мф. 3, 14—13); (Лк. 12, 45—47) і Він може відняти овець Своїх від рук їх і не дозволить їм більше пасти (Іез. 34, 8—10).

Господь, багатий милостями та щедротами, нехай дарує всім нам, чадам Церкви Христової, дух розуму і смиренномудрості, дух миру і одностунності, дух послушності Святій Церкві і служіння правді, щоб в усьому поводитись гідно християнського звання (Єф. 4, 1) і чесно виконувати свій громадський обов'язок на благо Батьківщини.

«Будьте одностунні, мирні, і Бог любові та миру буде з вами» (2 Кор. 13, 11).

ПИМЕН, ПАТРІАРХ МОСКОВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСІ

День Святої Тройці,
6 червня 1971 року,
Москва.

С В Я Т І Ш И Й ПАТРІАРХ МОСКОВСЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСІ ПИМЕН

(Коротка біографія)

Патріарх Московський і всієї Русі Пимен (до постригу Сергій Михайлович Ізвеків) народився 23 липня 1910 року в м. Богородську, Московської губернії, в родині службовця.

4 жовтня 1927 року в пустині Святого Духа Паракліта при Свято-Троїцькій Сергієвій Лаврі прийняв чернечий постриг з ім'ям Пимен.

16 липня 1930 року керуючий Московською єпархією архієпископ Филип (Гумилевський) висвятив його на ієродиякона в Богоявленському дорогомилівському соборі м. Москви. Тим же архієпископом Филипом і в тому ж Богоявленському дорогомилівському соборі він 12 січня 1931 року був висвячений на ієромонаха і проходив церковне служіння в Москві.

Кінець Великої Вітчизняної війни застав ієромонаха Пимена священником Благовіщенського собору м. Муром, де він перебував до 1946 року. Потім, перейшовши до Одеської єпархії, він був на посаді скарбника одеського Іллінського монастиря (подвір'я), помічника благочинного монастирів єпархії та виконував інші єпархіальні обов'язки.

У грудні 1947 року він був підвищений у сан ігумена і нагороджений хрестом з прикрасами.

Невдовзі ігумен Пимен переходить до Ростовської-на-Дону єпархії, де по 1949 рік займає посаду секретаря єпископа, члена єпархіальної ради, ключаря Різдвобогородичного кафедрального собору.

У 1949 році указом Святішого Патріарха Алексія він був призначений намісником Псково-Печерського монастиря Псковської єпархії; на цій посаді пробув до кінця 1953 року. В пасхальні дні 1950 року, за наказом Святішого Патріарха Алексія, митрополит Ленінградський Григорій поставив ігумена Пимена в сан архімандрита.

У січні 1954 року архімандрит Пимен був призначений намісником Тройце-Сергієвої Лаври. Святіший Патріарх Алексій відзначив архімандрита Пимена правом носити два наперсні хрести з прикрасами й служити з архієрейським посохом.

4 листопада 1957 року Священний Синод під головуванням Патріарха ухвалив бути архімандритові Пимену єпископом Балтським, вікарієм Одеської єпархії. Хіротонія відбулася 17 листопада 1957 року в Успенському кафедральному соборі м. Одеси. Чин хіротонії відправляли: Святіший Патріарх Московський і всієї Русі Алексій, архієпископ Херсонський і Одеський Борис, архієпископ Кишинівський і Молдавський Нектарій, єпископ Кіровоградський і Миколаївський Іннокентій та єпископ Переяслав-Хмельницький Нестор.

У грудні того ж 1957 року преосвященний Пимен призначається єпископом Дмитровським, вікарієм Московської єпархії.

У липні 1960 року єпископ Пимен був призначений керуючим справами Московської Патріархії, в листопаді піднесений в сан архієпископа і, в зв'язку з ухвалою Святішого Патріарха та Священного Синоду, став постійним членом Священного Синоду за посадою.

У 1961 році архієпископ Пимен призначається на Тульську й Бєлевську єпархію із залишенням за ним посади керуючого справами Московської Патріархії.

За час від 1959 по 1962 рік преосвященному Пименові, поряд з основними обов'язками, доручалося тимчасове керування Луганською, Смоленською та Костромською єпархіями.

Архієпископ Пимен був головою Господарчого управління Московської єпархії, настоятелем Богоявленського патріаршого собору.

14 липня 1961 року відбулося призначення архієпископа Пимена на Ленінградську кафедру з піднесенням його в сан митрополита.

У жовтні 1963 року високопреосвященний Пимен стає митрополитом Крутицьким і Коломенським.

У 1964 році митрополит Пимен на чолі делегації Руської Православної Церкви відвідав Данію на запрошення Прімаса Датської Церкви Єпископа Вестергорд-Мадсена, а в 1965 році очолював делегацію Московського Патріархату на торжествах інтронізації Блаженнішого Митрополита Варшавського і всієї Польщі Стефана. Митрополит Пимен є членом Синодальної комісії міжхристиянських зв'язків.

Відзначаючи щире служіння митрополита Пимена Церкві Божій, Святіший Патріарх Алексій 12 квітня 1970 року удостоїв його права носити дві панатії.

З 1963 року митрополит Пимен — член Всесвітньої Ради Миру й Радянського комітету захисту миру, член Радянського комітету культурних зв'язків із співвітчизниками за кордоном. Від Руської Православної Церкви він брав участь у Варшавській (1963 р.) і в Женевській (1966 р.) сесіях Всесвітньої Ради Миру, у Всесвітніх Конгресах за загальне роззброєння і мир у Москві (1962 р.), Хельсінкі (1965 р.), на Всесвітній Асамблеї миру в Берліні (1969 р.), на Асамблеї Всесвітньої Ради Миру в Будапешті (1971 р.).

За свою діяльність на захист миру митрополит Пимен нагороджений Почесною грамотою та іменною медаллю Радянського фонду миру. Його нагороджено також золотою медаллю «Борець за мир».

18 квітня 1970 року, після кончини Святішого Патріарха Алексія, митрополит Крутицький і Коломенський Пимен вступив, відповідно до «Положення про управління Руської Православної Церкви», на посаду Місцєблюститєля Московського Патріаршого престолу. На цьому посту митрополит Пимен успішно здійснював керівництво діяльністю Священного Синоду в сфері внутрішньоцерковного життя, міжправославних відносин, єкуменічної та миротворницької діяльності Руської Православної Церкви.

У березні 1971 року Патріарший Місцєблюститєль на чолі делегації Руської Православної Церкви був у Болгарії на похороні в Бозі спочилого Святішого Патріарха Болгарського Кирила.

Під головуванням Патріаршого Місцєблюститєля Митрополита Пимена проходила робота Передсоборної комісії для підготовки й скликання Помісного Собору Руської Православної Церкви 1971 року.

Митрополит Пимен був головою Помісного Собору, який відбувся з 30 травня по 2 червня 1971 року в Тройце-Сергієвій Лаврі, в Загорську.

2 червня Помісний Собор Руської Православної Церкви обрав Патріаршого Місцєблюститєля Митрополита Крутицького і Коломенського Пимена Патріархом Московським і всієї Русі.

3 червня в Богоявленському патріаршому соборі в Москві за Божественною літургією відбулася інтронізація (настолювання) обраного Помісним Собором Патріарха Московського і всієї Русі Пимена. Цю літургію відправляли: Святіший Патріарх Московський і всієї Русі Пимен, Предстоятелі й представники Помісних Православних Церков — високі гості Помісного Собору, постійні члени Священного Синоду і старіші митрополити Руської Церкви.

Святіший Патріарх Московський і всієї Русі Пимен — почесний член Московської та Ленінградської духовних академій і доктор богослов'я «honoris causa» Московської духовної академії. Він нагороджений церковним орденом святого рівноапостольного великого князя Володимира першого ступеня і орденами братських Автокефальних Православних Церков.

ПОМІСНИЙ СОБОР РУСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Неділя, 30 травня 1971 року. В Троїцькій Лаврі в Загорську, 70 кілометрів на північ від Москви, почав свою роботу Помісний Собор Руської Православної Церкви.

О 10 годині Патріарший Місцєблоститель Митрополит Крутицький і Коломенський Пимен відправив у Троїцькому соборі Лаври літургію. На літургії були присутні члени Собору, єпископат, клірики й миряни Руської Православної Церкви.

Наприкінці літургії Патріарший Місцєблоститель виголосив слово, зазначивши в ньому, що для учасників Собору дуже важливо помолитися при гробі преподобного Сергія Радонезького, попросити його благословення на успішне розв'язання завдань Собору. Потім перед священною гробницею преподобного Сергія був відправлений молебень.

З нагоди відкриття Помісного Собору в усіх храмах Руської Православної Церкви після Божественної літургії правилися за особливим чином подячні молебні.

Зарубіжні гості Помісного Собору напередодні й 30 травня відправляли в храмах Москви богослужіння, виголосували проповіді або були присутні на відправах.

30 травня о 4 годині дня колона автомашин з церковними делегаціями прибула з Москви в Троїце-Сергієву Лавру. Біля Святих воріт Лаври гостей зустрічали постійні члени Священного Синоду Руської Православної Церкви на чолі з Патріаршим Місцєблостителем Митрополитом Пименом, братія Лаври, викладачі й студенти Московської духовної академії та семінарії, а також учасники Помісного Собору. Члени Священного Синоду вітали прибуваючих Глав і представників Православних та інших християнських Церков. Під благовіст лаврських дзвонів урочиста процесія попрямувала до Троїцького собору поклонитися святим мошам преподобного Сергія — засновника Лаври. З Троїцького собору гості пішли до готелів на відпочинок.

О 17 год. 30 хв. з Успенського собору в Трапезний храм під переспів дзвонів на перше засідання Помісного Собору йшли процесією делегації від усіх єпархій Руської Православної Церкви. Перед відкриттям Собору Патріарший Місцєблоститель сказав слово, відзначивши в ньому, що в нашій Церкві Собори скликалися від найдавніших часів. Перший Собор був скликаний у Києві 1051 року для обрання київського митрополита Іларіона. Патріарший Місцєблоститель закликав членів Собору, в свідомості відповідальності перед Богом і Церквою, звернутися з молитвою до Господа Бога і преподобного Сергія Радонезького, щоб в душі братської любові та в спільній згоді обговорити й розв'язати найважливіші питання, які наразі в нас у Церкві, а найголовніше — обрати Патріарха Московського і всієї Русі.

Потім був відправлений молебень з особливою молитвою про призивання Святого Духа на діяння Собору.

Після молебня Патріарший Місцєблоститель звернувся до всіх присутніх з промовою, з'ясовуючи в ній основні завдання Собору, і оголосив Помісний Собор Руської Православної Церкви відкритим.

За пропозицією Патріаршого Місцєблостителя всі учасники Собору проспівали Нікєо-Царгородський Символ віри. Потім Місцєблоститель подав до відома членів Собору, що напередодні на Архієрейській Нараді в Новодівочому монастирі було запропоновано обрати заступником голови Собору митрополита Ленінградського і Новгородського Никодима та створити Секретаріат під головуванням митрополита Таллінського і Естонського Алексія, редакційну комісію під головуванням митрополита Київського і Галицького Філарета, Екзарха України, і мандатну комісію під головуванням митрополита Сурозького Антонія, Екзарха Західної Європи.

Потім митрополит Никодим оголосив запропонований склад зазначених комісій, який і був одностайно прийнятий Собором.

Митрополит Таллінський і Естонський зачитав проект програми й процедури Собору, і він також був затверджений Собором.

Після цього голова Собору, Патріарший Місцєблоститель Митрополит Пимен,

надав слово Голові Ради в справах релігії при Раді Міністрів СРСР В. А. Куроедову, який від імені Радянського Уряду звернувся до Собору з привітальним словом.

У цьому привітанні було дано позитивну оцінку патріотичній та миротворницькій діяльності Руської Православної Церкви і були висловлені побажання успіху Соборові.

Відповідаючи, Патріарший Місцєблюститєль Митрополит Крутицький и Коломенський Пимен від імені членів Помісного Собору висловив сердечну подяку Урядові Радянського Союзу та його Голові О. М. Косигіну за високу увагу й тепле привітання. «Ми високо цінімо,— сказав він,— доброзичливе ставлення Уряду СРСР до потреб нашої Руської Православної Церкви, яке виявлялося протягом усього періоду від Помісного Собору 1945 року. Для нас особливо дорога увага до нашого Помісного Собору з боку Радянського Уряду і Ради в справах релігії при Раді Міністрів СРСР».

Патріарший Місцєблюститєль запропонував членам Собору направити Послання Радянському Урядові в особі Голови Ради Міністрів СРСР О. М. Косигіна. Ця пропозиція була однодушно прийнята.

Митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим від імені членів Собору привітав усіх Глав і представників Православних Церков, бо їх присутність свідчить про єдність Вселенського Православ'я у спільній вірі й любові. Далі він сердечно привітав представника Глави Римо-Католицької Церкви Папи Павла VI та делегатів Ефіопської, Малабарської Церков, а також представників Всесвітньої Ради Церков, Християнської Мирної Конференції, Конференції Європейських Церков, Всеафриканської Конференції Церков і представників християнських Церков та релігійних об'єднань Радянського Союзу. Потім до членів Помісного Собору звернулися з привітанням: Блаженніший Патріарх Александрийський Миколай VI, високопреосвященний кардинал Іоан Віллебрандс; віце-президент Християнської Мирної Конференції пастор Андріаманджато (Мадагаскар); Генеральний секретар Всеафриканської Конференції Церков п. Самуель Амїссах; митрополит Анкемалійський Філіпос мар Теофілос (Малабарська Церква); Блаженніший Митрополит Варшавський і всієї Польщі Василій, митрополит Триполійський Ілля (Антіохійська Церква), єпископ Констанцький Хризостом (Кіпрська Церква), митрополит Мітіленський Яків (Елладська Церква), голова Всесоюзної Ради євангелічних християн-баптистів І. Т. Іванов і Архієпископ Синайської Церкви Григорій.

Голова Собору сердечно подякував усім, хто виступав, за братні привітання й добрі побажання.

Наприкінці першого засідання Собору голова редакційної комісії митрополит Київський і Галицький Філарет оголосив проект Послання Помісного Собору Голові Ради Міністрів СРСР О. М. Косигіну з висловом сердечної подяки Урядові СРСР за незмінно доброзичливе ставлення до потреб Руської Православної Церкви і особливо за сприяння здійсненню цього Собору, а також за все те, що робиться для процвітання нашої Вітчизни і для утвердження міцного й справедливого миру між народами.

Духовенство й віруючі Руської Православної Церкви, громадяни Радянського Союзу,— говориться далі в Посланні,— повні глибоких патріотичних почуттів і вважають священним обов'язком трудитися для блага своєї Вітчизни і вносити вклад у святу справу зміцнення міжнародного миру.

Собор схвалив текст цього Послання.

Робота першого дня Помісного Собору закінчилася спільною молитвою.

31 травня — другий день роботи Помісного Собору Руської Православної Церкви.

О 8 годині учасники Собору відправили спільну ранішню молитву в Покровській церкві Московської духовної академії.

О 10 годині ранку в Трапезному храмі заступник голови Собору митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим відкрив друге засідання Собору.

З основною доповіддю на тему «Життя і діяльність Руської Православної Церкви» виступив Місцєблюститєль Московського Патріаршого Престолу Митрополит Крутицький і Коломенський Пимен. Він підкреслив, що скликаний Помісний Собор — видатна подія в житті Руської Православної Церкви. Собор свідчить про нормальний та закономірний хід життя нашої Церкви.

У своїй доповіді Патріарший Місцєблюститєль дав глибокий і всебічний аналіз життя й діяльності Руської Церкви за минулий період 1945—1971 рр. Тепер Руська Церква має: 4 Патріарших Екзархати — на Україні, в Західній Європі, в Середній Європі і в Центральній та Південній Америці; 76 епархій, 11 вікаріатств; Духовну Місію в Єрусалимі, благочиння в Угорщині й Фінляндії, округи парафій юрисдикції Московського Патріархату в США і в Канаді і Представництва Руської Церкви при Патріархові Антіохійському в Дамаску, при Всесвітній Раді Церков у Женеві, при Християнській Мирній Конференції в Празі; подвір'я в Бейруті, Белграді, Софії, а також декілька окремих парафій у різних країнах світу.

В складі єпископату Руської Православної Церкви нині 72 архієреїв: 8 митрополитів, 29 архієпископів, 35 єпископів. Перелік епархій Руської Церкви свідчить про масштаби території, на якій проживають її діти, та про багатонаціональність складу нашої Церкви.

Усі правлячі єпископи по черзі беруть участь у роботі Священного Синоду. Їх зусилля постійно спрямовуються на керівництво життям доручених їм епархій і вони користуються високим авторитетом. Парафіяльний клір здійснює духовний провід у парафіяльному житті. В священникові миряни бачать свого духовного отця і пастиря. Клір і миряни в парафіяльній общині поєднані між собою духом віри і прагненням зберігати чистоту Православ'я й здійснювати в житті євангельські заповіді.

В Руській Церкві є чоловічі й жіночі монастирі.

Дві духовні академії в Москві й Ленінграді та три духовні семінарії — в Одесі, Ленінграді й Москві — готують богословські освічені кадри парафіяльного духовенства та майбутніх кандидатів на архієрейські кафедри, майбутніх професорів і викладачів. За оглядуваний період з наших духовних шкіл вийшло 50 єпископів, 13 докторів богослов'я, 53 магістри богослов'я, десятки професорів і викладачів, тисячі парафіяльних священнослужителів. У наші духовні школи приїжджають одержувати й підвищувати свою богословську освіту посланці багатьох Помісних Православних, а також і нехалкідонських Церков.

Видавничий Відділ при Священному Синоді видає щомісячний «Журнал Московської Патріархії», щорічні церковні календарі, періодичний збірник «Богословские труды», збірники проповідей. За оглядуваний час двічі видаю Біблію і Новий Завіт з Псалтирем російською мовою. Друкуються богослужбові книги та інші видання. Періодичні видання Руської Православної Церкви виходять також у Києві, Берліні, Будапешті, Парижі та Нью-Йорку.

Господарче управління Московського Патріархату забезпечує парафії Руської Православної Церкви всіма потрібними церковними предметами, які виготовляються в майстернях Патріархії в Москві. Господарче управління організує також ремонт і реставрацію старовинних храмів, монастирів та інших церковних будинків.

Від 1948 р. при Священному Синоді існує Пенсійний комітет для матеріального забезпечення життя духовенства й церковних працівників, які вийшли за штат через старість або хворобу.

Митрополит Пимен висловив упевненість в тому, що і в післясоборний період життя Руської Православної Церкви розвиватиметься в сприятливих для неї умовах.

Зупинившись на сфері міжправославних відносин, Патріарший Місцєблюститель відзначив як найважливіші дїяння Священного Синоду Руської Православної Церкви: дарування автокефалії Польській Православній Церкві в 1948 році, Православній Церкві в Чехословаччині в 1951 році та Православній Церкві в Америці в 1970 році, а також надання автономії того ж року Православній Церкві в Японії. Своїми міжправославними контактами Руська Православна Церква сприяє зміцненню єдності, розвитку співробітництва й братерських стосунків між усіма Помісними Православними Церквами. Руська Православна Церква надає великої ваги Всеправославним Народам, де обговорюються найважливіші міжправославні питання.

Патріарший Місцєблюститель заповнив Собор у тому, що для Руської Православної Церкви й надалі буде священним завданням неухильний розвиток братерських відносин і єдності з Православними Церквами.

Далі Митрополит Пимен торкнувся патріотичної діяльності єпископату, кліру й мирян Руської Православної Церкви. Він підкреслив, що наша Церква завжди жила інтересами народу. «Віруючі громадяни нашої Вітчизни, — продовжував Митрополит Пимен, — високо цїнять благородну діяльність Радянського Уряду, спрямовану на всебічний прогрес нашого соціалістичного суспільства, а також його зовнішню політику, яка має на меті встановлення міцного й справедливого миру та співробітництва між усіма народами».

По закінченні доповіді Патріаршого Місцєблюстителя тривали вітальні виступи почесних гостей Собору. Промови виголосили: Святїший і Блаженнїший Католикос — Патріарх Грузії Єфрем II, Блаженнїший Патріарх Румунський Юстиніан, Генеральний секретар Всесвітньої Ради Церков д-р Ю. К. Блейк, глава делегації Ефіопської Церкви єпископ Кирило, Намїсник — Голова Священного Синоду Болгарської Церкви Митрополит Ловчанський Максим, Блаженнїший Митрополит Празький і всієї Чехословаччини Дорофей, архієпископ Філадельфійський Кипріан (Православна Церква в Америці), Архієпископ Карельський і всієї Фінляндії Павло (Фінляндська Православна Церква), Архієпископ Токійський і Митрополит усієї Японії Володимир (Японська Православна Церква), Архієпископ Євангелїчно-Лютеранської Церкви Латвії д-р Яніс Матуліс, який вітав Помісний Собор від імені Євангелїчно-Лютеранських Церков Латвії, Естонії й Литви, І. І. Єгоров, голова Вищої Старобрядницької Ради Литовської РСР. Заступник голови Собору митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим сердечно дякував гостям за їх теплі привітання й добрі побажання.

Після засідання всі учасники Собору попрямували до Успенського храму Лаври. Тут Патріарший Місцєблюститель Митрополит Крутицький і Коломенський Пимен у співслужінні кількох членів Помісного Собору відправив панахиду по Всеросійських Патріархах: Іову, Філарету, Іоасафу, Йосифу, Никону, Іоасафу II, Птириму, Іоакиму, Адріану, Тихону, Сергію та Алексію. Перед початком панахиди Митрополит Пимен у своєму слові відзначив заслуги померлих Патріархів Московських. Учасники Собору відвідали також церкву Всіх Святих, які на землі Руській просїяли, де знаходиться гробниця Святїшого Патріарха Алексія.

*Преображення
Господне. Ікона
(XVIII) з
археологічного
кабінету Одеської
духовної семінарії.*

Удень члени й почесні гості Собору сфотографувалися разом на фоні Трапезного храму, де засідає Собор.

О 4 годині дня Патріарший Місцєблоститель Митрополит Крутицький і Коломенський Пимен відкрив третє засідання Собору і надав слово митрополитові Ленінградському і Новгородському Никодиму для доповіді «Руська Православна Церква і екуменічний рух».

У своїй доповіді митрополит Никодим зробив екскурс в історію взаємовідносин православних руських людей з християнами інших сповідань, починаючи з XI століття і до наших днів. У Православній Церкві на Русі не було крайньої релігійної нетерпимості до західного християнства, з яким наша Церква старалася зберігати дружні відносини. Про це свідчать імена багатьох руських церковних діячів минулих століть, пройнятих високим екуменізмом, прагненням єдності в союзі любові й миру.

Висвітлюючи відносини з Римо-Католицькою Церквою, доповідач підкреслив важливе значення для справи екуменізму й миру понтифікату папи Іоана XXIII (1958—1963), відколи позбавилися контакти між обома Церквами. Далі митрополит Никодим виклав зміст цих контактів, починаючи від 1962 року до цього часу. Потім він зробив огляд відносин Руської Православної Церкви з древніми східними нехалкідонськими Церквами — Вірменською, Коптською, Сірійською, Ефіопською та Малабарською.

Окремі розділи доповіді були присвячені історії та сучасному станові взаємин з англіканським старокатолицьким сповіданням, протестантськими Церквами та об'єднаннями — лютеранськими, євангелічними, реформатськими, методистськими, баптистськими та ін., — як на території нашої країни, так і за її кордонами.

У доповіді були згадані також і братерські контакти Руської Православної Церкви з національними, континентальними й всесвітніми екуменічними й християнськими, а також конфесіональними Радами.

Спинившись на відносинах нашої Церкви із Всесвітньою Радою Церков, митрополит Никодим висвітлив шлях, яким простувала наша Церква у своїх відносинах з Всесвітньою Радою Церков, вступ Руської Православної Церкви до Всесвітньої Ради Церков і зміст її діяльності в цій Раді.

На закінчення своєї доповіді митрополит Никодим зазначає, що в своїй екуменічній діяльності протягом 26 років, які минули від Помісного Собору 1945 року, Руська Православна Церква пильно дотримувалася кращих традицій, які склалися на основі багатовікового досвіду її внутрішнього життя та її взаємовідносин з християнами інших сповідань. Незмінність основної лінії цієї діяльності, зауважує доповідач, визначалася цілковитою та безкомпромисною відданістю нашої Церкви соборним началам Вселенського Православ'я, при ясній свідомості свого морального обов'язку — зробити все можливе, щоб полегшити і іншим християнам наближення до жаданої єдності віри, заповіданої Господом нашим Ісусом Христом.

Митрополит Никодим висловив надію, що Помісний Собор дасть новий імпульс дальшому розвитку та зміцненню братніх стосунків Московського Патріархату з християнами інших сповідань.

Митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим висвітлив далі питання про скасування клятв на старі руські обряди й на тих, хто їх дотримується. Триста років тому в житті Руської Православної Церкви виник старообрядницький розкол, як наслідок заходів Патріарха Московського Никона для виправлення богослужбових книг та зміни церковних обрядів з тим, щоб досягнути однаковості між руською та грецькою церковно-богослужбовою практикою. Московський Собор 1656 року наклав клятву на тих, хто вживав двоперстя, і наказав усім православним християнам на Русі вживати для хресного знамення тільки триперстя. Те саме зробив і Великий Московський Собор 1667 року. Він наклав на старообрядців клятву, розглядаючи старі руські обряди як еретичні.

На протязі довгого періоду представники старсобрядництва і Руської Православної Церкви не раз робили спроби взаємного зближення, але цьому і далі перешкоджало питання про накладені Соборами клятви. Питання про ці клятви обговорювалося в 1929 р. на засіданні Патріаршого Священного Синоду під головуванням заступника Патріаршого Місцєблжистителя Митрополита Нижегородського Сергія (загодом Святого Патріарха Московського і всієї Русі). Тоді ж Патріарший Священний Синод прийняв постанову про визнання старих руських обрядів спасеними.

Тепер між старообрядцями й православними встановилися і розвиваються добрі взаємовідносини. Виходячи з правильного розуміння різниці між догматом і обрядом, Помісному Соборові Руської Православної Церкви, сказав на закінчення митрополит Никодим, треба розглянути і остаточно в позитивному розумінні вирішити питання про зняття клятв зі старих обрядів і тих, хто їх виконує.

Після перерви митрополит Таллінський і Естонський Алексій виступив з доповіддю «Про миротворницьку діяльність Руської Православної Церкви». У своїй доповіді митрополит Алексій підкреслив, що миротворницькій діяльності належить важливе місце в житті Руської Православної Церкви і вона ґрунтується на вченні Святого Письма та на багатовіковому духовному досвіді нашої Церкви. Служіння Церкви справі миру на землі здійснюється відповідно до конкретних вимог епохи і виявляє турботу про благо своєї Вітчизни та всього людства в цілому.

Доповідач докладно спинився на різноманітні форм і засобів миротворницького служіння Руської Православної Церкви — від загальної церковної молитви, проповідей, патріарших та архіпастирських послань, звернень і церковної публіцистики до участі її представників у міжнародних міжцерковних зборах.

Наша Церква бере активну участь в роботі Християнської Мирної Конференції від часу її заснування, а також у миротворницьких заходах Всесвітньої Ради Церков і Конференції Європейських Церков. Вона співробітничала в справі захисту миру також і з представниками нехристиянських сповідань.

Митрополит Алексій звернув увагу на той факт, що успіх боротьби за міцний і справедливий мир між народами залежить від об'єднання цілеспрямованих зусиль усіх людей доброї волі, незалежно від їх релігійних, політичних і філософських переконань. Простуючи до такого єднання, Руська Православна Церква підтримує зусилля всіх миролюбних сил, спрямовані на відвернення міжнародних криз.

Щоб запобігти новій світовій війні та поліпшити міжнародний клімат, ми повинні всіма засобами підтримувати ідею загального й повного роззброєння, наполягати перед урядами держав Європи на найшвидшому скликанні Конференції в справі європейської безпеки, виступати за найкоршчу ратифікацію договорів ФРН з СРСР та ФРН з ПНР, виступати за мирне співіснування, проти політики імперіалізму, який розв'язав воєнні конфлікти в Індокитаї та на Близькому Сході.

На закінчення своєї доповіді митрополит Алексій висловив упевненість, що програма миротворницької діяльності Руської Православної Церкви, її архієрів, кліриків і мирян співзвучна поглядам членів цього Собору і підтримується його учасниками. Наша Мати — Руська Православна Церква має ясну перспективу для своєї діяльності в справі утвердження на землі миру й справедливості. Ми, церковні люди, усвідомлюємо свою відповідальність за долю міжнародного миру і будемо незмінно «шукати того, що сприяє мирові та взаємному повчанню» (Рим. 14, 19).

Після закінчення доповіді митрополита Алексія, слово було надане голові Мандатної комісії Собору митрополитові Сузькому Антонію, Патріаршому Екзархові в Західній Європі. Він подав відомості про учасників Собору. Всього членів Собору 236 чоловік, з них 8 митрополитів, 31 архієпископ, 33 єпископи, 9 архімандритів,

1 ігумен, 1 ієромонах, 65 протоієреїв, 6 священників, 1 протодиякон, 1 диякон, 78 мирян. З різних причин відсутні 3 чоловіки, в тому числі померлий 23 травня ц. р. архієпископ Віленський і Литовський Антоній.

Освітній ценз учасників Собору такий: 133 чоловіки з богословською освітою, в тому числі 4 доктори богослов'я, 12 магістрів богослов'я, 62 кандидати богослов'я та 82 із світською освітою.

Всього учасників Собору разом із зарубіжними та вітчизняними гостями 310 чоловік.

Співом кондака празникові Вознесіння Господнього члени Собору закінчили другий день своєї роботи.

По вечері для учасників Собору в кінозалі академії відбувся перегляд церковного фільму «Руська Православна Церква сьогодні».

1 червня — третій день роботи Помісного Собору Руської Православної Церкви.

Ранішню молитву члени Собору відправили після літургії в Покровському храмі Московської духовної академії.

О 10 годині в Трапезному храмі заступник голови Собору митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим відкрив четверте засідання Собору. Почалося живе обговорення доповіді Місцеблюстителя Московського Патріаршого Престолу, Митрополита Крутицького і Коломенського Пимена про життя й діяльність Руської Православної Церкви та про її взаємовідносини з Помісними Православними Церквами і співдоповідає митрополита Ленінградського й Новгородського Никодима про екуменічну діяльність Руської Церкви та митрополита Таллінського і Естонського Алексія про миротворницьку діяльність нашої Церкви.

В дебатах на доповіді виступило 36 членів Собору — представники єпископату, кліру й мирян у такому порядку: митрополит Київський і Галицький Філарет, Екзарх України; митрополит Орловський і Брянський Палладій; митрополит Сурозький Антоній, Екзарх Західної Європи; архієпископ Горьковський і Арамаський Флавіан; протоієрей Євгеній Барщевський (Кировградська єпархія); архієпископ Херсонський і Одеський Сергій; архієпископ Курський і Белгородський Серафим; архієпископ Львівський і Тернопільський Николай; Н. С. Капчук (Московська єпархія); прот. Сергій Рум'янцев (Ленінградська єпархія); прот. Николай Гетьман (Краснодарська єпархія); В. В. Сваричевський (Львівська єпархія); прот. Павло Статов (Кишинівська єпархія); прот. Николай Петров (Московська єпархія); єпископ Корсунський Петро (Франція); архієпископ Івано-Франківський і Коломийський Йосиф; проф. О. І. Георгієвський (Московська духовна академія).

Після перерви на обід дискусія на доповіді була продовжена на п'ятому засіданні Собору. В ній взяли участь: єпископ Волоколамський Птирим; митрополит Ярославський і Ростовський Іоан; архієпископ Мукачівський і Ужгородський Григорій; єпископ Тульський і Белевський Ювеналій; прот. Николай Кухарчук (Харківська єпархія); архієпископ Воронежський і Липецький Михайл; М. Д. Бессарабов (Київська єпархія); єпископ Дмитровський Філарет (Московська духовна академія); архієпископ Харківський і Богодухівський Никодим; єпископ Владимирський і Суздальський Николай; єпископ Чернівецький і Буковинський Феодосій; прот. Віталій Белов (Вологодська єпархія); єпископ Баварський і Баденський Іринеї; архієпископ Мінський і Білоруський Антоній; В. М. Кублицький (Ленінградська єпархія); єпископ Пензенський і Саранський Мелхіседек; прот. Орест Бичковський (Житомирська єпархія); архієпископ Кіровський і Слободський Мстислав.

Згідно з ухвалою Собору 32 членам, які мали бажання виступити на доповіді, було запропоновано через брак часу подати свої виступи в писаній формі.

Члени Собору в своїх виступах однодушно схвалили багатогранну й плодотворну діяльність Вищої Церковної Влади Руської Православної Церкви за міжсоборний період (1945—1971). Вони висловили впевненість, що і в майбутньому Руська Православна Церква в своєму благодатному служінні доглядатиме духовних дітей своїх, у патріотичному служінні народові й Вітчизні, в міжправославному, екуменічному й миротворницькому служінні йтиме тим шляхом, яким вів Церкву покійний Патріарх Алексій і після нього — Патріарший Місцеблюститель Митрополит Крутицький і Коломенський Пимен разом із Святішим Синодом.

Із заключним словом виступив голова Собору Патріарший Місцеблюститель Митрополит Крутицький і Коломенський Пимен. Він подякував усім учасникам дискусії за виявлену ними активність і за їх високу оцінку діяльності церковного керівництва за оглядуваний період. Не слід, сказав він, вбачати в миротворництві та екуменізмі нові явища, чужі Православній Церкві на попередніх етапах її історичного буття. Церква від самого початку свого існування завжди віддавала перевагу мирним шляхам у розв'язанні міжнародних конфліктів, у принципі засуджувала загарбницькі агресивні війни. Своє слово Патріарший Місцеблюститель закінчив закликом зберігати в наших трудах на благо Церкви Христової дух єднання.

Потім голова редакційної комісії митрополит Київський і Галицький Філарет запропонував учасникам Собору проект постанов Помісного Собору в обговорюваних питаннях. Цей проект з окремими додатками був одноставно прийнятий членами Собору.

О 6 годині вечора учасники Собору були присутні на всеношній з нагоди пам'яті святителя Алексія, митрополита Московського.

2 червня — четвертий, завершальний день роботи Помісного Собору Руської Православної Церкви.

О 10 годині ранку в Троїцькому соборі Лаври постійні члени Священного Синоду відправили літургію з нагоди празника пам'яті святителя Алексія, митрополита Московського. На літургії молились учасники Собору.

О 13 год. 45 хв. усі архієреї — члени Помісного Собору, в мантиях, під урочистий гомін дзвонів, прямували процесією з Успенського собору в Трапезну церкву, де зібрались клірики й миряни — члени Собору і високі гості: Глави й представники Православних та інших християнських Церков і міжнародних християнських організацій.

О 2 годині з вітвара Трапезного храму, також у мантиї, вийшов Місцєблюститєль Московського Патріаршого Престолу Митрополит Крутицький і Коломенський Пимен. Він відкрив шосте, заключне засідання Собору. Після співу присутніми тропаря святу Вознесєннєя Господнього голова Собору Митрополит Крутицький і Коломенський Пимен надав слово митрополитові Ленінградському й Новгородському Никодиму. Він подав до відома членів Собору пропозиції Передсоборної Архієрейської Наради щодо процедури обрання Патріарха Московського і всієї Русі. Собор затвердив запропоновану процедуру обрання Патріарха.

Після цього секретар Собору митрополит Таллінський і Естонський Алексій задавав по черзі кожному правлячому архієреєві Руської Православної Церкви питання: «Кого Ви, клір і паства (далі називалася єпархія) обираєте Патріархом Московським і всієї Русі?». На це запитання лунала однодушно відповідь кожного архієрея: «Я, клір і паства (далі називалася єпархія) обираєте Патріархом Московським і всієї Русі Високопреосвященнішого Митрополита Крутицького і Коломенського Пимена». Собор увільнив від голосування правлячого Архієрея Московської єпархії Митрополита Крутицького і Коломенського Пимена. Від імені вікарних єпископів, кліру й мирян Московської єпархії голосував єпископ Волоколамський Питирим. Він також назвав обранцем на пост Патріарха Митрополита Крутицького і Коломенського Пимена.

Коли закінчилось голосування, митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим урочисто оголосив, що ввесь єпископат Помісного Собору Руської Православної Церкви від свого імені та від імені кліру й мирян Церкви єдиними устами і єдиним серцем обрав на Московський Патріарший Престол Митрополита Крутицького і Коломенського Пимена. Наша однодушність і однодушність, — зазначив він, — свідчить про братську любов, яка сполучає всіх нас діянням Святого Духа.

Звертаючись до новообраного, митрополит Никодим запитав, чи приймає він це обрання? Почулася відповідь: «Обрання мене Патріархом Московським і всієї Русі приймаю, дякую і нічого вступереч не мовлю».

Протодиякон проголосив новому Предстоятелєві Руської Православної Церкви «Многая літа». Хор урочисто проспівав йому тричі «Многая літа».

Митрополит Никодим оголосив Грамоту про обрання Митрополита Крутицького і Коломенського Пимена на Московський Патріарший престол і вручив її новообраному.

Тоді найстарший за хіротонією митрополит Орловський і Брянський Палладій від імені учасників Собору звернувся з привітальним словом до новообраного Патріарха, бажаючи йому допомоги Божої та успіху на високому посту, на якому його попередник, у Бозі спочиваючий Святіший Патріарх Алексій, явив приклад ревного служіння на благо Святої Церкви, Вітчизни й миру.

Хор студентів Московської духовної академії заспівав церковний гімн «Тебе Бога хвалим».

Усі архієреї Помісного Собору по черзі підходили до новообраного Патріарха, вітаючи його поцілунком з обранням на Московський Патріарший Престол.

Після цього Собор продовжив свою роботу. Митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим запропонував голові редакційної комісії митрополитові Київському і Галицькому Філарету, Екзархові України, подати на обговорєння Собору проекти таких документів:

1. Діяння Помісного Собору Руської Православної Церкви про скасування клятв на старі обряди і тих, хто їх дотримується;
2. Послання Собору Архіпастирям, боголюбивим пастирям, чесному чернецтву і всім вірним дітям Руської Православної Церкви;
3. Звернення Помісного Собору Руської Православної Церкви до християн усього світу.

Після обговорєння й деяких поправок Собор прийняв ці документи.

Заклучне слово виголосив новообраний Патріарх Московський і всієї Русі Пимен. Він сказав, що промислом Божим і волею Святого Духа Помісний Собор поклав на нього нелегкий тягар Патріаршого служіння. Новообраний Патріарх подякував за виявленє йому високе довір'я і просив усіх молитися за нього, щоб його служіння було спасєним і плодотворним. Він висловив подяку всім членам Помісного Собору за їх роботу і подякував високим гостям за їх присутність на Соборі.

Після цього учасники Собору проспівали Велике славословіє: «Слава в вишних Богу і на землі мир, в чєловіцїх благоволеніє...».

ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ

ДВАДЦЯТИП'ЯТИРІЧЧЯ ВОЗ'ЄДНАННЯ ГАЛИЦЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ З РУСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ НА ЛЬВІВСЬКОМУ ЦЕРКОВНОМУ СОБОРІ (1946—1971)

(Доповідь на ювілейному акті 15 травня 1971 р.)

Сьогодні Православна Церква на західноукраїнських землях і з нами вся Руська Православна Церква урочисто відзначає двадцятип'ятиріччя воз'єднання духовенства і вірних Греко-католицької Церкви в Галичині з Руською Православною Церквою.

Організована і очолена о. д-ром Гавриілом Костельником «Ініціативна група по воз'єднанню Галицької Греко-католицької Церкви з Руською Православною Церквою» та її «Звернення до всечесного греко-католицького духовенства в західних областях України» сповістили про початок святої справи нашого повернення до отчого дому, а Львівський церковний собор 1946 року дав їй належне церковно-канонічне завершення і став початком нової епохи нашого церковного життя.

Всенародно-церковний акт остаточної ліквідації Брестської унії на Україні відбувся на Львівському соборі 1946 року. Боротьба проти унії почалася відразу після проголошення її на католицько-уніатському соборі 1596 року в Бресті.

Сміливі виступи православних людей на сеймах, організація церковних братств, друкарень і шкіл, посилені видавничі діяльність, усі засоби використовувалися для захисту Православ'я та боротьби з унією, яка виявила себе активною спільницею ворогів і гнобителів українського народу. Коли соціальні й релігійні утиски робилися нестерпними, український народ збройно повставав за свою православну віру і волю. Всі ці повстання і визвольна війна під проводом великого сина українського народу Богдана Хмельницького несли на своїх прапорах гасла боротьби проти унії та захисту гнаного Православ'я.

Історія унії на Україні та Білорусії ясно свідчить, що існувала унія тільки з допомогою урядів шляхетської Польщі та габсбурзької Австрії. Чим далі, тим більше поглиблювався процес розпаду унії та наближався час її самоліквідації.

В Галичині, як відомо, унія проіснувала найдовше.

Але, на честь Галичини слід згадати, що саме вона сто років обстоювала своє Православ'я. Серед єпископів відступників, які заради своїх привілеїв «шляхти духовного стану» пішли на унію з римським костолом, вірними Православній Церкві залишилися тільки галицькі єпископи — Гедеон Балабан львівський і Михаїл Копитенський-перемишльський. У Львові працював у той час православний дякон, першодрукар на Русі, Іван Федоров, тут діяла славетна братська школа, протиуніатська церковно-видавничі і освітня діяльність Львівського братства була прикладом для інших братств.

Унію на Львівщині запровадив силою великий прислужник королівської Польщі єпископ Йосиф Шумлянський у 1700 році, і з того часу вона проіснувала тут до 1946 року. За цей час уніатська Церква була повністю втягнута в орбіту західного католицизму. Структура духовних консисторій і номенклатура духовних чинів (єпископ-суфраган, капітульний вікарій, генеральний вікарій, прелат, канонік), а також устрій уніатських духовних шкіл — академії і семінарій повністю копіював латинські зразки, навіть викладовою мовою в уніатських учбових закладах була переважно латинська. Унія, за вказівкою австрійського уряду, намагалася виховати новий тип «східного католика» — обрядом «грека», вірою католика. Відтоді й з'явилася назва «греко-католицька Церква!».

З другого боку, найсвідоміші одиниці і справжні народолюбці з-поміж уніатського кліру — такі зокрема, як «руська трійця» просвітителів — Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич та Яків Головацький, добре бачили і розуміли небезпеку унії, керуваної латинством, для перебуваючого в ній віруючого українського народу. Процес відродження православно-народної свідомості, розпочатий «руською трійцею» в Галичині в 30-х роках XIX століття, вже не припинявся.

Під кінець XIX і на початку XX століття серед уніатського духовенства формувалася група так званих «обрядовців», які обстоювали чистоту східного обряду і виступали проти його латинізації. Деякі з них голосно закликали галичан покидати унію і повертатися до рідного Православ'я. Немало з них віддали своє життя і страждали по тюрмах і концтаборах Талергофа і Гмінда, звинувачувані в злочинній діяльності проти австрійської монархії.

Під впливом першої світової війни і безпосередніх, живих контактів, які почали зав'язуватися між населенням австрійської Галичини та однокровними братами в солдатських шинелях російської армії, постійне прагнення єдності з братами ще посилилося, особливо після революційних перемін в їх житті. Не спинила цього потягу і тимчасова окупація Галичини панською Польщею.

Однак, справжня можливість вільного здійснення церковно-релігійних прагнень настала для галицьких уніатів щойно в 1946 році після переможного закінчення Великої Вітчизняної війни з лютим ворогом нашого народу і всього людства — гітлерівським нацизмом. Саме ця перемога остаточно повалила всі штучні кордони, які всупереч історичній справедливості віками розділяли український народ, і дозволила нам простягнути руки й серця до великої сім'ї вільних народів Радянського Союзу, до невід'ємної частини його, нашої матері — Радянської України. Цими днями всі народи нашої Радянської Вітчизни урочисто відзначали 26-ту річницю перемоги над фашизмом.

Коли національно-державне возз'єднання всіх західноукраїнських земель щасливо завершилося, стало на чергу друге важливе історичне питання — возз'єднання наших віруючих із братами в одній предковій православній вірі.

Все вже дозріло для того, щоб здійснити нарешті цю святую справу. Спираючись на передову, церковно свідому частину духовенства того часу, Львівський Церковний Собор духовенства і мирян усіх епархій Галичини у березні 1946 року канонічно завершив цю історичну місію.

Відзначаючи два десятиліття возз'єднання галицьких уніатів з Руською Православною Церквою (1946—1966 р.), Первосвяtitель Руської Православної Церкви Святіший Патріарх Алексій, який з відкритим батьківським серцем прийняв нас у лоно Святого Православ'я, милостиво благословив нас своїм, Посланням. На торжества з нагоди двадцятиліття нашого возз'єднання від імені Святішого Патріарха і Священного Синоду прибув Високопреосвященніший Пимен, Митрополит Крутицький і Коломенський. Сьогодні ми схилиємо голови й серця перед світлою пам'яттю покійного Святішого Патріарха Алексія і молимося за упокій його душі.

Високопреосвященний Митрополит Пимен, Місцєблюститель Московського Патріаршого престолу разом із Священним Синодом і Передсоборною Комісією активно підготовляють Помісний Собор Руської Православної Церкви, який незабаром відбудеться для великої й святої справи обрання Патріарха Московського і всієї Русі.

Наше церковне життя спокійно йде по шляху Святого Православ'я.

Подяка Господу, що за складних умов перебування нашого церковного життя, Він дав возз'єданому духовенству духовну розважливість і християнський такт. Нині внутрішнє впорядження храмів Божих по всіх возз'єднаних західноукраїнських епархіях, богослужбовий чин церковних відправ вернули свій давній православний вигляд, зміст і порядок. Залишається незмінною архітектура церков, які, наприклад, на Підкарпатті (Гуцульщина, Бойківщина і Лемківщина) мають свій давній етнографічно-фольклорний тип. Залишаються наші стародавні церковні наспіви, на які не наважилась посягнути унія, накидаючи західні мелодії тільки в нововигаданих і запозичених з латинства відправах. Залишаються деякі інші місцеві особливості, які живлять релігійне почуття наших вірних, але за словами незабутнього Святішого Патріарха Алексія, не суперечать основам святого Православ'я. Материнська любов і глибоке розуміння почуттів возз'єднаних дітей з боку Руської Православної Церкви створюють сприятливий ґрунт для зміцнення їх нерозривної єдності з нею.

Як рівноправний член Руської Православної Церкви, Православна Церква в Галичині розвинула активну церковну діяльність на благо Православ'я. Маємо на увазі головню її видавничо-журнальну діяльність. Відразу після Львівського Собору був заснований церковний православний журнал як друкований орган возз'єднаних західноукраїнських епархій, спершу під назвою «Епархіальний вісник».

Згодом його перейменовано на «Православний вісник». Він став виданням Екзарха всієї України. Журнал чимало попрацював своїми матеріалами богословського, літургічного й церковно-історичного змісту, а також проповідями для поглиблення православної свідомості возз'єданого духовенства і мирян.

І нині журнал, як орган Українського Екзархату, успішно виконує свою високу й почесну місію.

Немалою заслугою возз'єднаних епархій були їх заходи в справі видання «Православного молитвослова», в якому наші вірні відчували велику духовну потребу. Регулярно видавалися редакцією журналу православні церковні, стінні й книжкові календарі.

Тепер головні початкові труднощі вже позаду і ми, духовенство разом з православними віруючими наших возз'єднаних епархій, з подвоєною енергією будемо продовжувати свою працю, виконуючи ті завдання, які поставив перед нами вікомний Львівський Собор 1946 р.: ліквідувати всю уніатську спадщину минулого, зміцнювати й поглиблювати нашу єдність з Православною Руською Церквою і в свідомості, і в усьому нашому церковному житті.

Єдність Христової Церкви — це діло Боже, але досягається воно не засобами силуваних «уній», а зусиллями вільної людської волі, спрямованої насамперед на подолання гріховних нахилів та відмови від примусового запровадження свого церковного устрою в іншому віровизнанні.

З цієї точки зору самоліквідація Брестської унії на наших землях була законним і логічним актом історії. Деякі богослови називали унію «середостінням» між Церквою Православною і Церквою Католицькою. Нині, коли це середостіння впало, обидві великі історичні Церкви змогли вільніше наблизитися одна до одної в ім'я єдиного Пастиреначальника християн, Який сказав: «З того і знатимуть усі, що ви Мої ученики, коли будете мати любов між собою» (Ін. 13, 35).

НИКОЛАЙ,
архієпископ Львівський і Тернопільський.

3 ЖИТТЯ ЕПАРХІЙ

Волинська епархія. У день празника перенесення мощей святителя Миколая храмове свято парафії в місті Ківерцях справлялося особливо урочисто. Соборне богослужіння в місцевому храмі очолив високопреосвящений владика Даміан, архієпископ Волинський і Ровенський.

Святковому настрою парафіян відповідала і гарна погода. Архіпастиря на церковному цвинтарі зустріли благочестиві парафіяни із свічками в руках, а на паперті храму церковний староста, за стародавнім звичаєм, підніс дорогому гостеві хліб-сіть. У церкві архієпископа Даміана зустрічав настоятель парафії прот. А. Яблонський, з духовенством благочиння, висловлюючи загальну радість віруючих з приводу прибуття до них владика на свято.

Храм не вмщав богомольців, тому багато з них стояли навколо церкви і уважно слухали архієрейську відправу крізь розчинені двері. Гарно співав парафіяльний хор під керівництвом місцевого дяка Й. Нелиповича.

Після літургії був відправлений урочистий молебень з процесійним обходженням навколо храму. На закінчення було виголошено й проспівано урочисте многоліття духовній владі, рідній Вітчизні, освяченому соборові та всім православним християнам.

Повчальна промова архієпископа Даміана, виголошена на паперті храму до зібраних богомольців, була завершенням святкової урочистості. Спочатку архіпастир висловив радість з приводу численної участі побожного люду в святі, похвалив за це парафіян і закликав їх завжди любити свій храм, нашу рідну Батьківщину, в якій ми так спокійно, щасливо й заможно живемо. Навіщи приклад глибокої віри й жертовної любові святителя Миколая до Бога і всіх людей, архієпископ Даміан закликав усіх з вірою звертатися до нього з молитвою в радості й бідах, скорботах і напастях.

На пам'ятному всім прикладі провалу лиховісних замірів фашистів проти нашої Вітчизни та всього людства можна мати певність, що й сучасні претенденти на панування в світі, хоч вони й повторюють злочини фашистів у різних районах землі, визнають долі своїх попередників. І ці, і ті називали і називають себе християнами, але злочини їх неминуче будуть покарані, бо стогін і сльози людей пече Бог правди.

Всі ми добре знаємо про звірства, які кояться у В'єтнамі, Лаосі й Камбоджі та на Близькому Сході, щоб задовольнити ненаситну зажерливість та жаду багатства. Порушники закону Божого і людського повинні схаменутися, бо інакше їх не мине кара, подібна до суду Божого над гітлерівським нацизмом.

Будемо жити з Христом, як жили наші батьки й прадіди. Нехай же буде благословення Боже на всіх вас завжди, нині й повіки!

Корецький жіночий монастир 11 червня ц. р. урочисто справляв свято ікони Божої Матері «Споручниці грішних». На цей празник до обителі прибув високопреосвящений Даміан, архієпископ Волинський і Ровенський.

О 10 годині ранку ігуменя Наталія разом із сестрами зустрічає архіпастиря і в своєму привітанні просить його піднести до Всевишнього й Цариці Небесної молитви за віруючих, які звідусіль прийшли на свято, за всіх сестер обителі, за мир у всьому світі. При співі тропаря владика прямує до церкви, гарно прикрашеної клечанням і зеленню. Тут високопреосвященного Даміана зустрічає численне духовенство.

Починається архієрейська літургія, злагоджено й молитовно співають два монастирські хори. Під час малого входу архієпископ відзначає священнослужителів церковними нагородами. Особливу увагу всіх богомольців привернули ті хвилини, коли високопреосвящений Даміан висвячував іподиякона Василія Остапчука на диякона. Проповідь про небесну Заступницю нашу Богородицю виголосив ровенський обласний благочинний прот. Г. Коршун.

Перед закінченням відправи архієпископ Даміан звернувся до богомольців з повчальним словом, зазначаючи, що Мати Божа завжди з нами. Вона ніколи не залишає своїх дітей, як і обіцяла перед своїм успенням. Після літургії був відправлений молебень з проголошенням многоліть. Утішені молитвою, учасники свята понесли до своїх господ благословення архіпастиря.

Київська єпархія.

6 червня, празник Пресвятої Трійці. З благословення високопреосвященного Філарета, митрополита Київського і Галицького, Екзарха України, всеношну напередодні і в день свята Божественну літургію з Трійською вечернею у Володимирському кафедральному соборі правив вікарій Київської митрополії преосвященний єпископ Уманський Макарій, керуючий патріаршими парафіями в Канаді й Сполучених Штатах Америки.

7 червня, день Святого Духа. Всеношну й Божественну літургію єпископ Макарій відправляв у Володимирському кафедральному соборі. На богослужіннях він виголосував проповіді.

13 червня, неділя 1-ша по П'ятидесятниці, Всіх святих. Всеношну єпископ Макарій правив у Володимирському соборі, а в неділю Всіх святих, з благословення Екзарха України вперше він відвідав м. Умань і відправив у кафедральному св.-Успенському соборі Божественну літургію. Під благовіст дзвонів архієпископ прибув до собору, де багато віруючого люду з букетами квітів зустрічали свого єпископа.

Перед входом до храму соборний староста підніс хліб-сіль, а настоятель парафії, благочинний уманського округу прот. Петро Ренський в соборі звернувся до преосвященного з привітальним словом. Єпископ Макарій подякував о. настоятелю і всім богомольцям за теплу зустріч і просив усіх помолитися до Господа Бога і за близьких нам православних людей у Канаді і в США, де він виконує овій церковний послуш.

Преосвященному Макарію співслужили духовенство собору і уманського благочиння. На малому вході владика поставив в сан протоієрея овященника Георгія Писанка, цієї нагороди удостоєного Святішим Патріархом до дня святої Пасхи.

Після читання Євангелія єпископ Макарій звернувся до богомольців з повчанням. Богослужіння завершилося відправою молебня з проголошенням святкових многоліть.

На закінчення архієпископ подякував усім, хто молився з ним у храмі, за їх ширість і турботу про храми і подав усім благословення.

Кримська єпархія.

15 травня ц. р. в день пам'яті святителя Афанасія, архієпископа Александрійського, — престольний празник в одній з церков м. Керчі. За прикладом минулих років преосвященний Антоній, єпископ Сімферопольський і Кримський, відправляв напередодні всеношну, а в день свята Божественну літургію в цьому стародавньому затишному храмі у співслужінні місцевого духовенства та настоятеля Казанського собору м. Феодосії прот. Анатолія Чепеля.

Урочисто зустрічав свого архієпископа вітальним словом настоятель церкви священик о. Михайл Рязанов. Про великого оборонця і вселенського учителя Православ'я, святителя Афанасія, про цього «стовпа Церкви», як називав його св. Григорій Богослов, після запричасного стиха виголосив проповідь прот. А. Чепель.

По закінченні літургії був відправлений святковий молебен з обходженням навколо церкви й читанням Євангелія. У своєму слові до вірних преосвященний Антоній говорив про потребу для християнина утверджуватися в чеснотах віри, надії та любові.

Приймаючи архієпископське благословення, богомольці щиро дякували владці за віддання їхньої парафії.

16 травня, в неділю 5-ту по Великодні, єпископ Антоній правив Божественну літургію в Успенській церкві селища Старий Карантин у Керчі. Проповідь на євангельську тему сказав благочинний Кримської єпархії прот. Алексій Сахненко. Наприкінці літургії преосвященний проповідував про істину Христового воскресення і благословляв молящих.

22 травня, в день спомину перенесення мощей святителя Миколая, справляла свій престольний празник парафія св.-Миколаївського собору в м. Євпаторії. Напередодні всеношну в ньому відправляв єпископ Антоній з місцевим та сімферопольським духовенством.

Перед Божественною літургією щирим вітальним словом зустрічав свого архієпископа настоятель собору митрофорний протоієрей о. Володимир Довбенко. Після запричасного про великого святителя Божого Миколая проповідував священик собору о. Александр Дзичковський. Преосвященний Антоній у своєму слові закликав богомольців щирою вірою й життям побожним наслідувати приклад їх небесного заступника — святителя Миколая. Свято закінчилося відправою молебня з процесійним обходженням навколо храму й читанням Євангелія та проголошенням святкових многолітствувань.

Того ж дня урочистими відправами побожно відзначала свій храмовий празник св.-Миколаївська парафія в с. Мазанка, за 10 кілометрів від Сімферополя. Це свято, з благословення преосвященного Антонія, очолив благочинний єпархії прот. А. Сахненко.

Урочисто й радісно справляла свій престольний празник парафія Свято-Трійського кафедрального собору в м. Сімферополі. З благословення свого архієпископа клір і паства собору щиро попрацювали для благоустрою храму, прикрасили його клечанням і кримськими трояндами.

Напередодні духовенство і парафіяни під святковий переспів дзвонів радісно зустрічали преосвященного єпископа Антонія, який щойно повернувся з Помісного Собору Руської Православної Церкви.

Святкові служби проходили з високим молитовним піднесенням. Після Божественної літургії відправлялася святкова троїцька вечерня з колінопредкломними молитвами. Коли закінчилася вечерня, відбувся святковий молебень з хресним обходом довкола храму, з читанням Євангелій та окропленням храму і молящих святою водою. Преосвящений Антоній сердечно привітав богомольців з храмовим празником, закликав їх щиро молитися Царю Небесному і подав усім архіпастирське благословення.

У неділю Всіх святих — престольний празник Всіхсвятської церкви в м. Севастополі. З цієї нагоди Божественну літургію в ній відправляв преосвящений єпископ Антоній. З хлібом-сілля архіпастиря зустрічали члени церковної ради, привітальне слово сказав настоятель храму святих Л. Русаков.

Після запричасного стиха прэповідь на тему празника виголосив секретар епархіального управління прот. Н. Дзичковський. Після літургії був відправлений святковий молебень з хресним ходом навколо храму.

Вітаючи богомольців з престольним празником, єпископ Антоній закликав їх: «Маючи всіх святих своїми заступниками перед престолом Божим, вірою, що ви будете щиро благи в небесній Церкві допомоги на подвиги для спасення в Церкві земній, яка веде дітей своїх до Царства Небесного. Бережіть і укріпайте віру в Господа свого! Любіть Бога і ближніх, тоді будете учасниками блаженства всіх святих, увійдете в небесні оселі Отця Небесного!».

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ ПОМЕРЛИМ!

---

5 червня 1971 р. в м. Рівному, після недовгої хвороби, на 89-му році життя і 60-му році священства, помер заштатний **митрофорний протоіерей Павло Мицевич**. Він народився в 1882 р. в с. Воютині, Волинської губернії, де його батько був дяконом. Закінчивши в 1905 р. духовну семінарію, Павло Павлович Мицевич кілька років був наглядачем і вчителем духовного училища в Клевані на Ровенщині. 1911 р. він прийняв священний сан і служив на пастирській ниві до 1965 р., коли вийшов на пенсію. Добрий, сумлінний і щирий пастир мав високий авторитет, любов і повагу в парафії, духовенства і всіх, хто знав о. Павла.

Увечері 6 червня тіло покійного було перенесене до Різдвогородичної церкви в Рівному, де на другий день була відправлена заупокійна літургія. Чин ієрейського похорону, за благословенням високопреосвященного Даміана, архієпископа Волинського і Ровенського, очолив обласний благочинний митрофорний прот. Г. Коршун з собором священників і дяконом. Надгробне слово виголосив о. Г. Коршун. Священники обнесли домовину з покійним навколо церкви і похоронна процесія вирушила на кладовище, на місце вічного спокою небіжчика.

Нехай прийме Господь вірного слугу Свого в оселі небесні!

8 червня 1971 р., після тяжкої хвороби, помер у Мукачівському монастирі **схиархімандрит Стефан (Зейкан)**. Народився він 17 березня 1894 р. в с. Липші, Хустського району, Закарпатської області. Побожний юнак у 1924 р. прийняв чернечий постриг з ім'ям Арсенія і незабаром був висвячений на ієромонаха. Він обслуговував парафії в кількох селах, а від 1933 по 1945 рік був настоятелем парафії в Ізі. Від 1945 по 1961 рік — духовником Липецького жіночого монастиря і п'ять років тоді ж був благочинним монастирів епархії.

Вийшовши за штат, він з 1963 р. до кончини проживав у Мукачівському монастирі, неухильно відвідував храм Божий, читав у келії уставне правило. В 1966 р. був нагороджений Патріаршою грамотою. 30 вересня 1970 р., з благословення архієпископа Мукачівського і Ужгородського Григорія, прийняв велику схиму з ім'ям Стефана.

На похорон схиархімандрита Стефана, 10 червня, прибуло духовенство з усіх районів Закарпаття, чимало було й ченців. Похорон відправлявся за чернечим чином з читанням чотирьох Євангелій з ієрейського похорону. В надгробних словах прот. М. Гандера і архімандрит Пахомій говорили про християнський характер і життєвий подвиг покійного, одного з найстаріших священників епархії. Після розрешальної молитви клірик Мукачівського монастиря, архімандрит Василій у повчанні на слова апостола Павла, що всі ми подорожні й пришельці на землі, з'ясував важливий зміст прощення, яке випрошує священник, стаючи до відправи Божественної літургії. Воно, за місцевим звичаєм, повторюється на похороні від імені покійного.

Під похоронний передзвін домовину обнесли навколо церкви і з процесією перенесли на монастирське кладовище. Тут, перед відкритою могилою останнє слово сказав прот. В. Самош. Соборний протодіакон В. Садварі виголосив «Вічну пам'ять» і до співу її приєднались численні богомольці, які прийшли віддати останню християнську послугу схиархімандритові Стефану.

ПРОПОВІДІ

Проповідь на неділю 7-му по П'ятидесятниці

(Мф. 9, 27—35)

Щодня на Божественній літургії свята Церква подає нашій увазі короткі уривки з апостольських послань та з євангельських оповідань, для того щоб повсякдень навчати нас богонатхненими словами — втішати в журбі, викривати пороки, повчати й зміцнити нас в істинах Христової віри.

Що ж ми чуємо, наприклад, у сьогоднішньому євангельському оповіданні? В ньому говориться про те, як Господь Ісус Христос одним дотиком Своєї руки зцілив двох сліпих. Чуємо в цьому читанні про підступний наклеп фарисеїв на Божественного Зцілителя людських недуг, чуємо, нарешті, про те, що Господь ходив по містах і селах, навчаючи в синагогах, проповідуючи Євангеліє Царства Божого та зціляючи всяку слабкість і всяку неміч в людях.

Насамперед нам слід звернути особливу увагу на глибоку віру сліпих, на їх надію з милості Христа побачити світ Божий і на невідступність їхнього прохання. Вони йдуть услід за Господом, ідуть і не перестають голосно кричати: «Змилуйся над нами, Ісусе, Сину Давидів!». І коли Спаситель, оточений людською юрбою, ввійшов у господу на околиці міста Капернаума, на превелику силу дістались туди і ці двоє сліпих. Сміливо приступили вони до Ісуса Христа з певною надією на ласку Божественного Чудотворця, сподіваючись одержати від Нього uzдоровлення й побачити світ Божий.

Щоб виявити перед усім народом велику віру сліпих, Спаситель запитує їх: «Чи віруєте, що Я можу це вчинити?». І відразу чує відповідь: «Так, Господи!». Вони не кажуть уже, як раніше, — «віруємо, Ісусе, Сину Давидів», а «віруємо, Господи», тобто віруємо, що Ти — Господь, Творець неба й землі, Ти все можеш учинити. Тоді Спаситель торкнувся очей їх, кажучи: «По вірі вашій нехай буде вам!». І прозріли в них очі.

От нагорода віри, велика нагорода для тих, хто втратив уже всяку надію побачити світ Божий і раптом йому повертається зір. Велика була сила віри сліпих! «Усе можна, говорить Спаситель, тому, хто вірує» (Мр. 9, 23).

Чуючи про сліпців євангельських і про чудесне uzдоровлення їх ласкою Сина Божого за їх віру, нам слід перенестися думкою до інших сліпців, а саме до людей, хворих на сліпоту душевну, значно небезпечнішу й згубнішу від сліпоти тілесної. Наші очі — чудовий і найпотрібніший в нашому тілі орган, але вони служать нам тільки під час нашого земного мандрування, а душа наша — це очі духовні, вічні. «Коли око твоє буде чисте, говорить Спаситель, то і все тіло твоє світле буде» (Мф. 6, 22).

Що ж таке сліпота духовна? Це — наші гріхи, яких ми не помічаємо і навіть не вважаємо їх своїми гріхами. Хіба наша гордість не є сліпота духовна, а ненависть, заздрість, безсердечність, немилосердя, обман і злоба, наклепи та всяке лихослів'я, хіба це не сліпота духов-

на? Як темна хмара закриває сонце і не дає нам бачити його проміння, так і сліпота духовна потьмарює нашу душу і не дає нам змоги бачити хоч один промінь істинного Світла, Христа Бога нашого, Який просвіщає і освячує кожну людину, що приходить на світ.

Милосердий Господь і «Спаситель наш хоче, щоб усі люди спаслися і досягли пізнання істини» (1 Тим. 2, 4). «Ісус Христос учора і сьогодні й повіки Той же» (Євр. 13, 8). Як за Свого земного життя Він повертав зір сліпим, так і зараз Він готовий уздоровити всіх від сліпоти духовної. Але ми самі дримаємо, нидіємо, нам важко розлучатися з любими звичками й пороками, які, неначе більма гріховні, лежать на очах нашого серця. Багато хто не розуміють цього, не бачать свого небезпечного стану.

Як євангельським сліпцям Ісус Христос дарував зір, так і нам Він подає засоби до уздоровлення духовного в таїнстві покаяння. І кожен віруючий, через покаяння з жалем сердечним, здимає з себе полуду сліпоти духовної, а під час сповіді й через святе Причастя людина, якою б грішною вона не була, просвіщається, освячується і єднається з Христом.

Після уздоровлення сліпих привели до Господа чоловіка німого, біснуватого. Спаситель сцілив хворого і німий почав говорити. Люди, «свідки цього чуда, дивувалися кажучи: «Ніколи ще не було такого в Ізраїлі». А фарисеї, які вважали себе вчителями народу, твердили: «Він вигонить бісів через князя бісівського». Всупереч народній приказці в них виходило, ніби ворон ворону може око виключити або біс вигонити біса.

Чому фарисеї зводили такий безглуздий наклеп на Господа? Тому що гордощі, заздрощі й злоба засліпили очі їх серця. Ці пристрасті так потьмарили їхні серця й зробили їх самих такими зарозумілими, що вони стали нездатні бачити не тільки духовними, але й тілесними очима, готові були приймати і стверджувати неправду за істину і, навпаки, істину оголошувати неправдою.

Нарешті, наприкінці сьогоднішнього євангельського читання говориться, що Ісус Христос ходив по всіх містах і селах того краю, проповідуючи Євангеліє Царства Божого та зціляючи всяку слабкість і всяку неміч в людях.

Ці слова євангеліста показують, що Спаситель прийшов заради спасення всіх людей. Він однаково любив і любить усіх, не обмежуючись у Своїй проповідницькій діяльності тільки одним містом. Він ходив по всіх містах і селах, благовісткуючи Своє велике вчення для спасення людей, для спасення всіх нас, подаючи всім велику радість і втіху, зціляючи всяку недугу душевну й тілесну.

Нехай і для нас заповіти і вчення Христа Спасителя будуть закликком намножувати чесноти, досягати чистоти серця, бо чисті серцем матимуть зір чистий і побачать Бога! Амінь.

СВЯЩЕНИК В. ВАКУЛИН.

Проповідь на неділю 8-му по П'ятидесятниці

(Мф. 14, 14—22)

У євангельському читанні цієї неділі ми з вами чули священну розповідь про те, як Ісус Христос у чудесний спосіб нагодував близько п'яти тисяч народу, крім жінок і дітей, п'ятьма хлібами й двома рибками. Створити це велике чудо Спасителя спонукали такі обставини. На березі Генісаретського озера навколо Господа зібралася величезна сила народу послухати Його вчення про ласку Божу для спасення людей. І от, у цей час підходять до Ісуса Христа учні Іоана Хрестни-

теля й повідомляють про мученицьку кончину великого Предтечі. Ця вістка не могла не засмутити Спасителя, і Він, маючи звичай у хвилини скорботи побути на самоті, далі від гомінливого натовпу, і тепер побажав піти кудись у безлюдне місце, щоб помолитися Отцеві Небесному і молитвою полегшити Своє серце, засмучене вісткою про насильну смерть великого пророка і Свого Предтечі.

Як бачимо з євангельської оповіді, Господь знав скорботу, переживав і сум великий, смертельний, як Сам Він говорив ученикам перед стражданнями: «Тяжко сумна душа Моя аж до смерті» (Мф. 26, 38). Тож і тепер Ісус Христос пішов до човна, щоб податися на другий бік озера. Там Йому можна було на самоті вилити в молитві до Отця Небесного Свій жаль за земним другом і Предтечею, за Своїм Хрестителем Іоаном. Ось чому Спаситель бажав піти з апостолами в безлюдне місце.

Та хіба народ залишить милостивого Чудотворця і Вчителя на самоті? Коли Ісус Христос зійшов у човен, щоб вирушити на другий берег у пустинне місце для молитви, народ, побачивши це, тлумом пішов пішки берегом озера до того місця, де мав пристати човен з Христом і Його учениками. Юрба народу йшла, поступово збільшувана людьми, які виходили з селищ при дорозі. Вони випередили Господа, і вже чекали Його на березі, коли пристав човен.

Поблизу тут не було ніякого житла, тож люди не могли знайти собі нічлігу й харчів, а день уже хилився до вечора. Апостоли тоді звернулися до Господа з проханням відпустити народ, щоб люди могли піти у ближчі села купити собі харчів. Але Спаситель мовив їм: «Ви дайте їм їсти».

Вивідуючи віру Своїх учеників, Христос запитав Филипа, де можна купити хліба, щоб нагодувати людей. Филип відповів, що в нас і коштів таких нема, щоб купити хліба для такої сили народу. Не спадало ученикам на думку, що Той, Хто воскрешав мертвих, уздоровляв хворих, спиняв бурю, наказував вітрам, може й нагодувати голодних. Апостол Андрій озвався, що в одного хлопця тут є п'ять ячмінних хлібів і дві риби, але що це для такої сили народу?

Тоді Спаситель велів ученикам порозсаджувати всіх на зеленій траві ряд коло ряду по п'ятдесят і по сто чоловік і таким чином порахувати всіх. Було близько п'яти тисяч чоловік, окрім жінок і дітей. Коли всі посідали, Ісус Христос узяв п'ять хлібів і дві риби, благословив їх, поламав хліб і дав ученикам, щоб вони роздали людям. Апостоли понесли хліб і рибу народові й побачили велике чудо: всім вистачило, всі їли й наситилися і набрали ще дванадцять кошників шматків, що зосталися.

Господь створив з нічого небо і землю, море і все, що в ньому, Він чудесно наситив силу народу п'ятьма хлібами, Він годує нас щодня і задовольняє наші потреби. Чому Спаситель тоді зробив для народу таке благодіяння? Тому що ці люди виявили велике й щире бажання слухати Його божественне вчення. Вони залишили свою звичайну роботу, не тільки пішли в пустиню слідом за Христом, але й слухали Його вчення аж до вечора, зовсім забувши про їжу тілесну, і тільки ученики занепокоїлися й просили Христа відпустити народ, щоб люди могли в селах придбати собі харчів.

Така ширість людей і охота слухати Христове вчення і така нагорода, яку вони одержали, чудесно покріпившись їжею в безлюдному місці, спонукають і нас з вами прямувати в ті місця, де благодатно перебуває Христос, де й тепер чути Його приємне й спасенне вчення. Це так легко і приступно для всіх нас.

Тепер Господь наш Ісус Христос не в пустині, а тут, у святому храмі. Тут лунає Його божественне вчення. Тут у святому Євангелії,

в церковних службах ми можемо чути Його слова, які закликають усіх нас до спасення. У святих храмах Христос щодня годує віруючих хлібом життя й безсмертя. На Божественній літургії відбувається Його найбільше з великих чудес: Господь через хліб і вино живить нас Своім пречистим Тілом і животворящою Кров'ю і цим очищає й спасає нас. У храмах Господь благословляє нас на успішні труди для хліба насущного і дає радість вкушати від хліба життя вічного. В пустині Господь нагодував людей тілесно — хлібом, а словами Свого Євангелія — духовно. Цим Він годує і тепер кожного, хто приходить до Нього й бажає насититися їжі божественної. Наближаймося і ми до Нього, і знайдемо для себе радість, спокій, мир, зцілення, благословення і вічне спасення. Амінь.

ПРОТОІЕРЕИ Г. ТЕРАСИМЕНЮК.

Проповідь на неділю 9-ту по П'ятидесятниці

(Мф. 14, 22—34)

Уважно слухаючи сьогодні євангельське читання, ми виразно уявляємо собі, як ходив Ісус Христос по водах.

Спаситель наказує ученикам сісти в човен і плести поперед Нього на другий бік озера. Коли вони були вже на середині озера, спустилась темна ніч, зірвалася буря. Навкруги непроглядна темрява, високо здіймаються розбурхані хвилі, вони б'ються об човен, заливають його водою. Враз від берега зближається неначе світла тінь, обрис її стає чимраз яснішим. Настрашені ученики нарешті впізнають постать свого Учителя. Легкою ходою Він зближається до них, і, побачивши їх переляк, каже: «Заспокойтесь, це — Я, не бійтесь!».

Апостол Петро, проїнявшись духовним захопленням, благає Господа дозволити і йому по воді підійти до Нього. З поглядом, повним полум'яної віри і зверненням до Господа, виходить Петро з човна і простує до Христа. Але було це недовго. Як тільки Петро на одну мить відвернув свій погляд від Учителя, глянув на розбурхані сильним вітром хвилі, страх огорнув його серце. Потопаючи, Петро закричав: «Господи, спаси мене!». Спаситель зараз простяг руку, підтримає його і сказав: «Маловіре! Чого ти усумнився?».

Хіба це не картина всього нашого життя?

Господь благословляє кожній людині увійти в життя і вказує мету: по хвилях житейського моря досягти другого берега — прийти в Царство Небесне. А скільки серед нас, забувши мету життєвого плавання, втрачають вірний напрям і носяться, бурями гнані, по хвилях житейського подорожування. Хвилі заливають човен, вітер щомить може його перекинути. Людина, підманювана облудними міражами, кидається в різні боки і, гнана бурею, то наскакує на підводне каміння, то сідає на мілину. Житейські бурі надломлюють сили, розхитують віру в правильність обраного шляху, породжують тугу й розпач.

Але досить нам, стомленим, знеможеним, звернути свій погляд до Господа, покласти на Нього нашу надію, як Господь відразу простягає Свою милосердну руку, стишує буремні хвилі й спрямовує до певної мети човен нашого життя. Минають і забуваються знегоди й прикrostі, в серце приходить спокій, життєвий човен вільно пливе по хвилях буття і впевнено прямує до надійного пристановища. Ніякі бурі не страшні, бо незримий Керманіч — Христос керує нашим човном. В душі лунають слова: «Заспокойтесь, це Я — ваш Керманіч, не бійтесь!».

Та ось ми на часинку забули про Нього, відвернули від Нього свій погляд, задивились на бурхливі загрозливі хвилі, і в ту ж мить нас

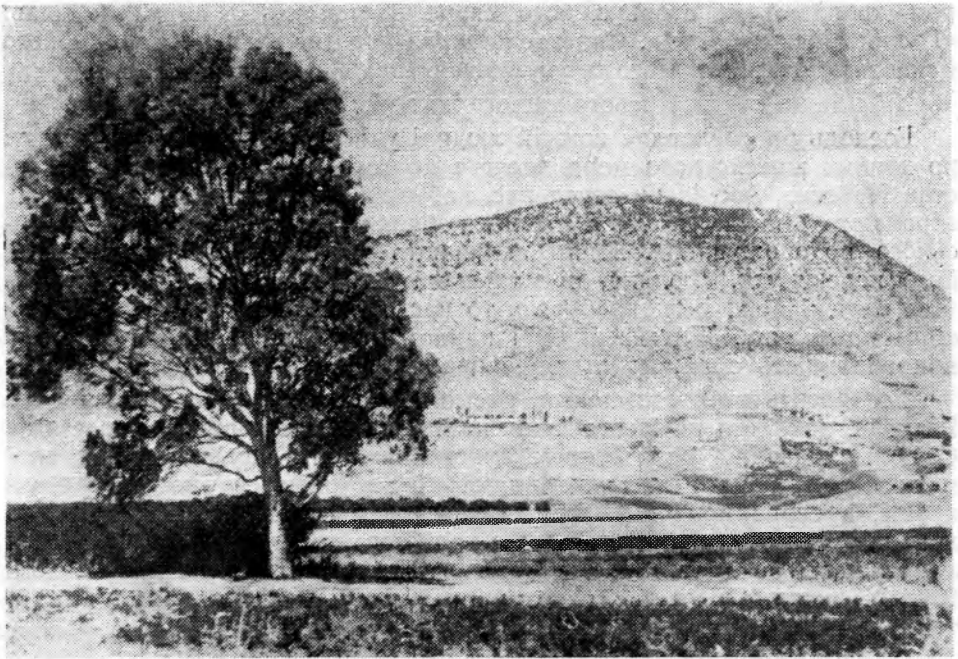
готові захлеснути хвилі неправди, пороку, обману, себелюбства, які здіймаються довкола. І блаженний той, хто не зваблюється непевною красою шумливих хвиль житейського моря, хто не дасть його хвилям захлеснути себе до кінця. Блаженний той, хто, втративши путь правдиву, не здається на течію, а знов благає Спасителя: «Господи, спаси,—загибаю!». Він зараз же почує в душі божественний голос: «Заспокойся! З тобою твій Керманіч, не бійся!». І Господь простягне до нього, як до потопляючого Петра, Свою руку і підтримає його.

І скільки б разів ми не падали, скільки б разів не забували мету свого житейського плавання і через маловір'я губили надію на спасення та піддавалися сумнівам,— щоразу нам треба з любов'ю й вірою благати: «Господи, спаси, загигаю!». І Господь, стільки разів покинутий нами, знов прийде і знов направить нашу путь до миру й вічної радості. Треба тільки вірити глибоко, що там, за даллю непогоди є блаженна сторона, де не темніють небозводи і не минає тишина.

Але туди відносить житейське море тільки чистих душею, тільки тих, хто несумнівно вірить в цю країну, хто зажадав її й за мить перебування в ній готовий відмовитися від усіх принад життя, хто вже тут відчув блаженство єднання з Ісусом Сладчайшим. Милосердний Господь усім нам подав надію на спасення: «В домі Отця Мого осель багато» (Ін. 14, 2). Навіть склянка холодної води, подана спраглому, не зостанеться без нагороди. Але спражнього, повного блаженства досягне тільки той, хто полюбив Бога, віддав себе Йому безповоротно, бо за істинним словом Спасителя тільки ті, що полюбили Його, побачать повну славу й зазнають найвищої радості — єднання з Ним і Отцем Небесним.

Господи, запали в серцях наших полум'я любові до Тебе! Амінь.

ДЯКОН А. КИНАХ.

Св. ГОРА ФАВОР.

НА ЗАХИСТ МИРУ

РУСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА І БОРОТЬБА ЗА МИР

(Слово, яке було прочитане на ювілейному акті у Львові з нагоди 25-річчя возз'єднання західних греко-католиків з Руською Православною Церквою)

Мир — це неоцінений скарб, безмежна дорогоцінність, що буде людське щастя, добробут і рятує мільйони людей від смерті, каліцтва, горя, смутку і моря сліз. Це висока моральна чеснота, фундаментальний атрибут любові, що є найвищий закон правди, високо цінений усім людством.

Мир — це життя людини. Війна — смерть і руїна. В такому аспекті мир оцінюється всіма гуманними мислителями, філософами землі та тягнеться срібною ниткою крізь усю історію людського буття, як чеснота людського серця, як позитивна правда людського розуму. Особливе місце займає чеснота миру в християнському віровченні, бо Чоловіколюбчець Христос підніс її на найвищий п'єдестал моральної якості, урочисто проголошуючи: «Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться».

Остання друга світова війна, викликана гітлерівською агресією, жорстока, всеруйнівна, забрала понад 50 мільйонів людського життя і стільки ж само залишила калік, вдів і сиріт та бездомних, опечалених смутком матерів і дітей.

Наша Батьківщина — Радянський Союз — героїчно вистояв у двобою з полчищами фашистських орд і здобув перемогу. Але ця титанічна боротьба із звіроподібним нацизмом коштувала його 20 мільйонів найкращих синів і дочок. Скільки загинуло дітей, стільки було зранено материнських сердець. Ці рани кривавлять боєм до сьогоднішнього дня... Фашизм став наругою над людською гідністю, створивши «фабрики смерті» у Майданеку, Освенцимі та інших місцях.

Сумна статистика виявляє, що матеріальні витрати останньої війни тільки в Радянському Союзі виражаються в сумі 2-х тріліонів 569 мільярдів карбованців. Коли б ця колосальна сума була використана для мирних цілей, то в світі зникла б неграмотність і кожна родина могла б мати гарно влаштоване життя.

Зовсім природно, що після страхіть війни у мільйонів розумних людей світу, створилася масова зненависть до неї та гаряче бажання миру, спокійного життя.

Здавалося б, що світ, потрясений до глибини людськими жертвами і морем крові, буде шукати і знайде якийсь інший модус співжиття між народами — мирний модус, який буде запорукою його прогресу і процвітання. Тимчасом, зараз таки після справедливого суду в Нюрнберзі над воєнними злочинцями, знову почали нависати над світом чорні хмари загрози нової війни. Зловіщі сили капіталістичного світу знову створюють атмосферу пригнічення та страху перед новою, ще жахливішою війною. Але здоровий інстинкт вселюдства випростався на весь зріст, щоб боронити світ перед новою катастрофою тотальної загибелі. І провідну роль у цій високо-гуманній акції загального самозбереження бере на себе Радянський Уряд. В різних країнах світу є великі загони прихильників миру. Треба було усіх їх об'єднати в одно ціле. Створити один великий міжнародний фронт боротьби за мир.

Перша ініціатива виходить від Радянського Союзу, Польщі і Франції. Вже в 1948 році в м. Вроцлаві (Польща) в квітні зібралися ініціатори прихильників миру і звернулися із закликом до всіх людей доброї волі у світі, піднести свій голос на захист миру та вільний розвиток народів.

В 1949 р. рівночасно у двох столицях держав Парижі і Празі відкрився Перший Всесвітній Конгрес прихильників миру. На Конгресі був проголошений Маніфест миру, в якому зроблено відозву до всіх народів світу з закликом активно боротися за мир і мирне співіснування різних соціальних систем і національно-визвольний рух в залежних країнах так званого «третього світу». І так, за короткий час на заклик Конгресу приєдналося близько 600 тисяч прихильників миру із 72 країн світу.

Чималу роль у створенні всесвітньої організації прихильників миру відіграло міжконфесіональне християнство, а передусім Руська Православна Церква. Вона від самого початку за благословенням і мудрою радою Святішого Патріарха Московського і всієї Русі Алексія, бере участь у всіх діях, спрямованих на захист миру.

Вже в 1948 р. в Москві в час святкування 500-річчя автокефалії Руської Православної Церкви, вона звернулася з закликом до всіх християн світу «возз'єднатися в твердому рішенні протидіяти всім починам і діям, і начинанням, які суперечать нашому християнському покликанню і службі — боротися за мир, щоб не стати засобом темної сили...».

В 1949 році на Конгресі миру в Парижі виступає представник Руської Православної Церкви, закликаючи всіх християн виконати священну повинність протидіяти затіям нової війни. Мир є з тими людьми, які хочуть спасти світ від загибелі. І всі люди, що бажають миру, одержали благословення від Руської Православної Церкви.

На початку 1950 року Святіший Патріарх Московський і всієї Русі Алексій звернувся до всіх автокефальних православних Церков світу з закликом об'єднати всі свої сили для охорони життя і миру народів. За голосом Руської Православної Церкви і різних країн світу, виднійший представник християнських церков, почали виступати проти політики розв'язання нової війни. Передусім належить підкреслити невтомну працю англійського священика, настоятеля Кентерберійського собору д-ра Х. Джонсона, який підняв уми Англії, Західної Європи і Америки, які осудили президента Трумена за виготовлення водородної бомби. А біля 2 тисяч протестантських священиків Колумбії заявили, що виготовлення водородної бомби суперечить релігії. Також тоді Патріархи Руської, Вірменської і Грузинської Церкви заявили, що «зброїться проти зла війни, є обов'язком кожного християнина».

Одною із перших Конференцій у великому масштабі, присвячених проблемі захисту миру, була скликана за ініціативою Святішого Патріарха Московського і всієї Русі Алексія, на 9—12 травня 1952 р.— Конференція всіх церков і релігійних об'єднань в СРСР, при участі представників Грузинської Православної Церкви, Євангельсько-Лютеранської церкви Естонії і Латвії, Римо-католицької церкви Литви і Латвії, делегатів від Всесвітньої Ради Євангельських християн-баптистів і других об'єднань.

Тоді всі зібрані представники різних релігійних і церковних напрямків об'єднали свої зусилля в справі захисту миру на землі. Поручуючи різні актуальні проблеми, ця Конференція звернулася до мільйонів американців з тим, щоб вони впливали на свій уряд не приховувати загально прийнятні міжнародні норми, які забороняють користуватися у війні отруйними газами і бактеріологічною зброєю (Міжнарод. Конференція від 17. VI. 1952 р.).

До цього часу вже відбулися два Всесвітні Конгреси Миру і три

Всехристиянські Мирні Конференції, в яких визначну роль відіграла Руська Православна Церква, підносячи свій голос на захист миру в цілому світі, запламбовуючи агресію і несправедливість капіталістичного світу.

Хронологія Мирних Конференцій, які вже відбулися в різних країнах світу, Сходу і Заходу — є велика. Ми звернемо увагу на деякі Конгреси і Конференції, щоб відтворити картину величезного вкладу Руської Православної Церкви і других автокефальних Православних Церков і багатьох віровизнань цілого світу в цю надзвичайно важливу справу для добра всього людства — справу миру.

Важливим в історичному поході за мир був Всесвітній Конгрес Миру в Стокгольмі в 1958 році, який в основу поставив високу суспільно-гуманну вимогу: загальне роззброєння! Чим більше буде в світі прихильників миру, тим більшою буде запорука його збереження, а всі заходи паліїв війни будуть марними і засудженими.

В 1962 р. відбувся в Москві Всесвітній Конгрес Миру за загальне роззброєння, як поважна запорука миру в усьому світі. Знов у 1965 р. в Хельсінках відбулася Мирна Конференція за мир, національну незалежність і роззброєння. В резолюції Конференції сказано: «Покласти кінець холодній війні... покласти кінець ненависті між окремими державами».

Же в 1961 р. на Всесвітньому загальнохристиянському Конгресі прихильників миру в Парижі, поставлено завдання об'єднати всіх людей віруючих в Ісуса Христа, на основі Його вчення і спрямувати їх сили на захист миру. Від імені Руської Православної Церкви з глибоко обдуманого доповіддю та переконливою аргументацією виступив Високопреосвященний Митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим, як постійний член Всесвітнього Конгресу Миру, віце-президент Всехристиянського Конгресу, на тему: «Мир — це наслідок вання Христа». Справді, це наслідування Христа, бо «Блаженні миротворці — вони синами Божими назвуться». Не всілі сьогодні перелічити й подати хоча б короткий зміст тих чудово обдуманих багатьох доповідей на різних Конгресах, Конференціях, Сесіях і засіданнях на теми миру, які були виголошені Високопреосвященим Митрополитом Ленінградським і Новгородським Никодимом. То окремо, так би мовити, «богослов'я миру». Сам Високопреосвященний Митрополит Никодим характеризує цей великий вклад в справу миру на засіданні регіональної групи Християнської Мирної Конференції в місті Майнці (Федеративна Республіка Німеччини) в 1970 р.: «Вже більше десяти років, як розвивається Християнська Мирна Конференція. Вона продовжує свою працю, прагне виконати визначену і поставлену перед нею її основоположником задачу: внести свій вагомий вклад в утвердження миру на землі, в утвердження справедливості в людських відносинах, не претендує на винятковість, але з'єднує свої сили із змаганнями всіх людей доброї волі. І все це приходить за допомогою Божою, не оглядаючись на різні кризи і недомагання зросту... Я радуюся, що вітаю вас, християн, миротворців Німецької Федеративної Республіки в той рік, коли ваша країна і моя країна — Радянський Союз, заключили важливий договір, який має велике значення для утвердження миру і безпеки не тільки в Європі, але також на всій нашій планеті» (ЖМП, № 1, 1971, стор. 41).

В квітні 1968 р. відбувся в Празі Третій Всехристиянський Мирний Конгрес, в резолюції якого ставляться вимоги: припинити бомбардування В'єтнаму, признати недоторканість існуючих границь, зокрема західної границі Польської Народної Республіки, признати територіальну непорушність двох суверенних, рівноправних німецьких держав, додержання окремого статусу Західного Берліна, заборона поширення

атомної зброї, створення безатомних зон в Європі, ліквідація воєнних блоків, нормалізація положення в Греції і Православної Грецької Церкви та інше. Понад 500 делегатів з різних країн світу взяли участь в цьому Конгресі. Конгрес викликав загальне світове зацікавлення і мав великий моральний вплив в справі захисту миру в цілому світі.

Велике значення в дальшому посиленні боротьби за мир мала Мирна Конференція представників всіх релігій в Радянському Союзі, яка відбулася в Загорську в липні 1969 року. Святіший Патріарх Московський і всієї Русі Алексій привітав присутніх на Конференції.

В половині 60 років майже увесь «третій світ» визволився від колоніального гніту, а Організація Об'єднаних Націй прийняла декларацію, яка засудила колоніалізм. То була історична перемога миролюбних сил.

Випробування ядерної зброї і без війни є шкідливе для населення. Сильна акція з боку прихильників миру, а передусім учених світу, які апелювали до людської совісті — дали позитивні наслідки. В 1963 році була заключена Згода про заборону випробування ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі і під водою. Бувають рецедиви в цій справі, але головний фундамент підірваний, передусім для тих, які не прагнуть миру.

Це велика перемога прихильників миру. Це плоди того здорового насіння, яке розсівається по світі Мирними Конгресами, Конференціями, Сесіями, засіданнями. Це Божа благодать для всіх людей цілого світу.

Маємо надію в Бозі, що прихильники миру своєю невтомною, важкою і відповідальною працею дійдуть до своєї мети: м и р у світі буде досягнутий.

ПРОТОІЕРЕЯ К. ДОБРЯНСЬКИЙ.

15 травня 1971 р.

АРХІЄПІСКОП ХЕРСОНСЬКИЙ І ОДЕСЬКИЙ СЕРГІЙ З БРАТІЄЮ
ОДЕСЬКОГО СВ.-УСПЕНСЬКОГО МОНАСТІРЯ.

СВЯТИЙ ЄВАНГЕЛІСТ МАРКО

Автором другого канонічного Євангелія був апостол і євангеліст Марко. Святий Марко був іудей з роду Левіїного. Його перше, єврейське ім'я Іоан — означає «благодать Божа» (Діян. 12, 12). Друге, латинське ім'я Марко — в перекладі «сухий», «завмираючий», він одержав після того, як став послідовником Ісуса Христа. За яких обставин це сталося, — невідомо.

Про святого євангеліста Марка в Святому Письмі взагалі говориться мало.

В книзі Діянь святих Апостолів читаємо, що мати євангеліста Марка називалася Марія, в Єрусалимі вона мала свій будинок (Діян. 12, 12). В апостольській Церкві Марія була однією з жінок, відданих Ісусу Христу, її будинок був місцем, «де багато людей збирались і молились» (Діян. 12, 12). З цього можна робити висновок, що Марія ще за життя Христа вірила в Нього, ходила за Ним і була серед тих, «що служили Йому з добра свого» (Лк. 8, 3). Але чи був син її Марко під час земного служіння Христа серед послідовників або учнів Його, певно сказати про це не можна.

Стародавнє свідчення Папія, єпископа Ієрапольського (II ст.), яке зберіг нам церковний історик Євсевій Кесарійський, говорить про св. Марка, що він «не слухав Господа і не супроводжував Його».

Але після Папія багато церковних письменників зараховують св. Марка до числа 70-ти апостолів. Завдяки цим свідченням церковного передання, Православна Церква зараховує євангеліста Марка до сонму 70 учеників Христових і вважає його учнем святого апостола Петра і автором другого Євангелія.

Свого учня й супутника Марка апостол Петро в першому посланні (5, 13) називає своїм сином. Деякі письменники, наприклад блаж. Феофілакт, брали ці слова буквально, гадаючи, що святий Марко справді був сином Петра. Але для такого погляду нема підстав. Святий Марко був тільки духовним сином апостола Петра і супроводжував його в Рим. З книги Діянь святих Апостолів та з послання до колосян відомо, що св. Марко, разом з близьким родичем своїм — Варнавою, супроводжував і апостола Павла, під час його першої благовісницької подорожі (Діян. 12, 25; Кол. 4, 10). Тоді вони з Антіохії прибули спершу в Селевкію, звідти відплили на острів Кіпр, «маючи при собі і Іона для служіння» (Діян. 13, 5). З Кіпра всі прибули в Пергію Памфілійську. Тут «Іоан (Марко), відділившись від них, повернувся в Єрусалим» (Діян. 13, 13). Що там трапилося, в книзі Діянь не згадується.

Але св. Павло вчинку Маркового не схвалював і коли на другу апостольську подорож Варнава знов хотів узяти з собою Марка, апостол Павло «казав не брати того, хто відстав від них у Памфілії та не йшов з ними на справу, на яку вони були послані» (Діян. 15, 37—38). Через це апостоли розлучилися «і Варнава, взявши Марка, відплив на Кіпр». (Діян. 15, 39). Можна припустити, що ап. Марко в

першій подорожі показав себе ще не зміцнілим юнаком і ухилився від труднощів дальшої, не зовсім безпечної, подорожі.

Згодом бачимо св. Марка при апостолі Павлі під час першого ув'язнення Павла. Апостол передає колосянам привітання від Марка, племінника Варнави, зазначаючи: «про нього ви одержали накази і, якщо прийде до вас, прийміть його». Згадавши ще про Ісуса, прозваного Іустом, великий апостол додає: «вони єдині співробітники для Царства Божого, які були мені втіхою» (Кол. 4, 10—11). Наводить це на думку, що святий Марко тоді мав вирушити з Рима до Малої Азії. Під час другого свого ув'язнення, ап. Павло наказує своєму улюбленому учневі Тимофію: «Марка візьми й приведи з собою, бо він мені потрібний на служіння» (2 Тим. 4, 11).

Нарешті, з першого послання (5, 13) ап. Петра також довідуємось про перебування святого Марка з ап. Петром у Вавілоні (Римі). Однак, навіть з тих нечисленних відомостей, які збереглися про євангеліста Марка, можна уявити деякі особливості його вдачі. Розлука св. Марка з ап. Павлом в Пергії, потім його повернення до апостола Павла, діяльність Марка як помічника при апостолі Павлі та ап. Петрі, ці дані дозволяють думати, що св. Марко від природи був вразливий, поривчастий і діяльний, хоч іноді міняв свої наміри. Але постійне перебування з апостолами, їх проповідь Христового Євангелія поступово змінили його характер і зробили з нього здібного й старанного помічника першорядних апостолів.

Такими ж особливостями вдачі відзначався і сам апостол Петро, при якому час від часу перебував святий Марко і усну проповідь його, як свідчить Передання, записав у своєму Євангелії. Один з мужів апостольських, св. Папій, єпископ Іерапольський (II ст.), свідчення якого зберіг нам церковний історик Євсевій Кесарійський, говорить так: «Марко, тлумач Петра, точно записав, оскільки запам'ятав, те, чого вчив та що творив Христос... Потім він (Марко) був з Петром, але Петро викладав учення, щоб задовольнити потреби слухачів, а не з тим, щоб слова Господні передавати за порядком» (Церк. Истор., III, 39). Климент Александрійський, доповнюючи цей запис, розповідає, що «християни, які жили в Римі, де Марко був з Петром, просили Марка, щоб він записав для них усну апостольську проповідь Петра. А Петро всенародно підтвердив своїм авторитетом запис, зроблений Марком. І цей запис,— свідчить св. Климент,— зветься Євангелієм від Марка» (Євсевій, Церк. Истор., VI, 14). Аналогічне свідчення знаходимо у філософа та екзегета Оригена.

Порівнюючи ці свідчення отців Церкви, слід прийняти, що св. Марко почав писати Євангеліє ще за життя апостола Петра. Останній своїм авторитетом підтвердив розпочатий, але не закінчений запис Євангелія від Марка. Але перед смертю чи після смерті ап. Петра, як зазначає св. Іриней, єпископ Ліонський (Проти ерас., III, 1, 1), Євангеліє від Марка було закінчене. Написане воно було в Римі для римських християн з язичників і на їх прохання.

Святий Іоан Златоуст місцем написання цього Євангелія називає столицю Єгипту — Александрію. Такий погляд, напевно, постав у зв'язку з пізнішим перебуванням св. Марка в Александрії. Однак стародавні александрійські письменники, яким природно було б знати про це, не підтверджують погляду св. Іоана Златоуста. Та й сам святий йому певного значення не надавав.

Святі апостоли Петро і Марко, перебуваючи в Римі, в проповіді слова Божого знайомили римлян з ученням і ділами Ісуса Христа. Приступаючи до викладання євангельської історії, св. Марко ставив перед собою завдання роз'яснити римським християнам з язичників в простій, зрозумілій формі вчення Спасителя. Це завдання цілком підтверджується характером і змістом самого Євангелія.

Вже на початку Євангелія (Мр. 1, 1) святий Марко підкреслює, що він буде писати про Сина Божого, посланого на землю для спасення людей. Це вказує на те, що першими читачами Євангелія були римські християни з язичників, які шукали й чекали Божої допомоги для спасення. Згідно з основною метою свого Євангелія, св. Марко пропускає родовід Ісуса Христа і про події з книжниками та фарисеями коли й згадує, то дуже коротко. Головну увагу він звертає на діла Ісуса Христа, на Його панування над силами природи й чудеса, які свідчать про Божественну величність Спасителя.

Там, де це потрібно, євангеліст пояснює звичаї та постанови іудейські, про які він розповідає (Мр. 7, 1—13). Вживання ап. Марком латинських слів та виразів свідчить, що першими читачами його Євангелія були римські християни. Кажучи, наприклад, про дві лепти бідної вдови, він зазначає, що це дорівнює кодранту (Мр. 12, 42). В Євангелії зустрічаються такі латинські слова: спекулятор — зброєносець (6, 27), динарій (6, 37; 14, 5), кінсон (податок — 12, 14) і т. п. Згадку про Симона Кірінейського св. Марко в Євангелії уточнює, кажучи, що «Симон був батько Александра і Руфа» (Мр. 15, 21). Зрозуміло, що така подробиця мала значення для християн з римлян, яким були відомі Симон і його діти (Рим. 16, 13).

Порівнюючи тексти Євангелія від Марка з відповідними оповіданнями інших євангелістів, можна сказати, що вони відрізняються від розповідей інших синоптиків — Матфія і Луки — тільки при передачі окремих і другорядних рис.

Якою мовою було написане Євангеліє від Марка? Деякі західні автори твердили, що воно спочатку було написане латинською мовою, а потім перекладене на грецьку мову. Проте, більшу певність мають свідчення блаж. Августина, Ієроніма та інших, які стверджують, що Євангеліє від Марка було написане грецькою мовою. Річ у тому, що в той час грецька мова була такою поширеною, що навіть апостол Павло своє послання до римлян написав грецькою мовою. Вживання латинських слів та виразів в Євангелії від Марка пояснюється його призначенням для римських християн.

Час написання Євангелія від Марка точно визначити не можна. Автор Євангелія ніяких даних у ньому не наводить, а інших відомостей в Святому Письмі не знаходимо. Однак свідчення церковного передання та відомості отців Церкви, які підтверджують, що місцем написання Євангелія від Марка був Рим, коли там перебував апостол Петро, дають підстави для висновку, що найранішим часом написання Євангелія був кінець першої половини I віку (46 р.). Східну традицію щодо цього знаходимо у блаж. Феофілакта, архієпископа Болгарського, який пише, що «Марко, навчившись від Петра, написав Євангеліє на десятому році після вознесення Господнього».

Після смерті своїх вчителів, святих апостолів Павла і Петра, євангеліст Марко жив у Єгипті і проповідував у Лівії, Пентаполі та Александрії. В Александрійській Церкві він був першим її єпископом. Тут, згідно з переданням, св. Марко заснував християнське училище, в якому викладалося євангельське вчення для тих, хто приходив до Церкви. Пізніше з нього вийшли такі відомі вчителі Церкви, як Пантен, Климент Александрійський, Орigen, Діонисій та інші. Для александрійських християн св. Марко уклав також чин літургії, який довгий час зберігався в цій Церкві. Як засновник Александрійської Церкви та перший її єпископ, св. Марко був першим її мучеником.

За мученицькими актами високої достовірності, св. Марко був схоплений під час відправи в день християнської Пасхи. Час мученицької смерті євангеліста Марка відноситься до 63—68 рр. Пам'ять апостола і євангеліста Марка святкується і в Східній і в Західній Церкві 25 квітня.

Протоієрей Я. КОСТЕЦЬКИЙ.

БОГОСЛУЖІННЯ

ЛІТУРГІЯ ОГЛАШЕНИХ. Вступна частина Літургії (дякування) з давніх часів була відкрита для всіх. На ній могли бути і ті, хто не прийняв хрещення, і люди, які готувалися до нього, проходили катехізацію (оглашення). Тому ця частина Літургії мовою церковного уставу називається «Літургією оглашених». Уся вона пройнята духом євангельської радості: центром її є читання Нового Завіту.

З розпису св.-Володимирського собору м. Київ.

У самий момент внесення Євангелія у вівтар диякон (або священик) виголошує: «Премудрість, прости!» (грецьке: Софія, орті), що означає заклик до побожної уваги.

Після «малого входу» з Євангелієм співаються тропарі, тобто пісні, присвячані споминам дня або празника, святим храму. Останнім часом до них іноді додається ще й заупокійний тропар, коли поминають померлих. Усе це — пізніші доданки до літургійного чину, пов'язані з місцевою традицією.

Настає момент читання Нового Завіту. Спершу читається Апостол, тобто уривок з тієї частини новозавітних книг, яка обіймає Діяння та Послання апостолів. Коли співають «Святий Боже...» читець стає перед амвоном і, після прокімна, читає визначений на цей день уривок з Апостола. По закінченні читання Апостола й після співу «Аллилуйя» відкривається Євангеліє і в церкві лунає Слово Боже. Це — центральний момент Літургії оглашених. Євангеліє читається або на престолі, або кладеться для читання на особливу підставку — аналой.

Як закінчиться читання Євангелія, далі йде молитва за Церкву: молитва за Патріарха, єпископа, за тих, що стоять у храмі, за живих і померлих. Подекуди читаються записки з іменами, подані богомольцями. Для незвичної людини це, іноді затягуване, читання імен може здаватися незрозумілим і стомливим. Справді, воно виникло тільки згодом і в деяких місцях уже міцно ввійшло в традицію. За давніх часів на Літургії виголошувалося лише декілька імен. По деяких церквах під час читання імен нерідко можна чути спів «Господи, помилуй» або «Зі святими упокой», чим до певної міри згладжується розрив богослужбового порядку. Однак слід сказати, що і в самому цьому переліку імен є своя значущість. Це

Христос приходить на світ і приносить йому Євангеліє, тобто «радісну вість». Це — вість про Царство Боже, вість про відчинені двері до світу краси й гармонії, до життя з Богом. Царство Боже — це дорогоцінний скарб. Це — реальність, до якої може прилучитися кожен, хто шукає істину.

Тому вступна частина Літургії — це гімн радості й торжества. Починається вона словами: «Благословено Царство Отця і Сина і Святого Духа, нині і повсякчас і во віки віків». За виголосом іде спільна молитва вірних — «велика ектенія» та співаються біблійні псалми: «Благослови, душе моя, Господа і вся внутрішність моя ім'я святе Його. Благослови, душе моя, Господа і не забувай усіх благодінь Його...». Подячна молитва — це найкраща молитва. Вона не шукає і не просить, вона переповнена радісною свідомістю Божого милосердя до людини. За все: за очі, які бачать сонце, за вуха, які чують прекрасні звуки, за розум, який осягає таємниці, за серце, здатне любити й радіти, — за все це дякує людина. Як часто ми забуваємо про те добре й гарне, що є на цьому світі! Слова подячних псалмів нагадують нам про це. Ми дякуємо за життя, за працю, за одкровення євангельської істини.

По закінченні псалмів і молитви, з якої прославляється вілене Слово Боже, на престол урочисто переносилося Євангеліє. А що в останні століття воно вже постійно перебуває на престолі, то «вхід з Євангелієм» залишається тільки як символічна дія. Священну книгу проносять через північні врата. Коли виносять Євангеліє, хор співає заповіді блаженства. Це — слова Ісуса Христа, якими починається Його нагірна проповідь. В них говориться про торжество тих, хто йде за Христом.

немовби бачення Церкви в її духовній єдності та індивідуальному різноманітті. Хто стоїть у храмі, повинен у цей час молитовно спом'янути всіх своїх близьких, живих і померлих, і тих людей, за яких нема кому помолитися.

Та ось настає час молитви за «оглашених», тобто за людей, які тільки готуються прийняти Христову віру. Ектенія закликає молитися за них, щоб Господь відкрив їм Євангеліє правди, поєднав їх із Своєю святою, соборною та апостольською Церквою. В цей час ми повинні споминати в молитві людей, позбавлених християнської радості, всіх, хто прагне євангельської істини, і навіть людей, далеких від неї.

Після цієї молитви за не просвічених чути поклик до оглашених вийти з храму. Спільна для всіх частина Літургії закінчується.

ЛІТУРГІЯ ВІРНИХ. До початку головної частини Літургії священник розкриває на престолі антимінс — тканину із зображенням Христа, покладеного у гробі. В антимінс ушито часточку мощей. Цей звичай походить ще від епохи гонінь, коли Євхаристію відправляли в катакомбах на гробницях мучеників. На антимінс мають бути поставлені дискос і чаша, перенесені з жертovníка.

Співається велична «Херувимська пісня». Подібно до херувимів, які служать при престолі Божому, подібно до воїнів, які урочисто несуть на щиті вождя-переможця, підносимо і ми «Царя всіх». Чаша і дискос піднімаються з жертovníка і при співі урочисто й побожно переносяться на престол. Тому що жертovníк тепер стоїть у вівтарі, святе Приготування несуть через північні двері, як Євангеліє під час першого, «малого» входу.

Це символізує прихід Христа на добровільні страждання заради спасення людства. Споминається Його вхід у Єрусалим при захопленні викликає народу, Його сльози при погляді на свячене місто, Його передбачення людської злоби й невдячності. Близька вже ніч зради, коли Він скаже Петрові вкласти меч у піхви, коли Він, досі всемогутній володар стихій і людських сердець, раптово стає неначе безсилим в руках розлютованих ворогів, стає тепер таким, як смертні, як ми.

Цей момент відправи, найменований «великим входом», супроводжується поминаннями Патріарха, єпископів і членів Церкви.

І ось, чаша й дискос на престолі, святі врата зачиняються на знак того, що починається найсвятіша частина Літургії.

Ми вже говорили, що до участі в священній Жертві допускалися тільки вірні, тобто люди, які прийняли хрещення. На знак цього всі присутні разом проголошували Символ віри — сповідання віри, затверджене на двох перших Вселенських соборах у IV столітті. Двері храму зачинялися (про це нагадує заклик дякона: «Двері, двері!») і, як це робиться і в наш час, народ співав Символ віри. В ньому говориться про Бога Отця і Вседержителя, Творця світу, про Христа, «Задля нас людей і задля нашого спасіння зійшовшого з небес», розп'ятого «за нас» у певний історичний час («при Понтії Пілаті»), «страждавшого і погребеного і воскресшого в третій день».

Ісус Христос, втілене Слово Боже, народжений від Предвічного Отця, як «Бог від Бога», «Світло від Світла», Він єдиносущний з Отцем. Ствердженню цієї істини передували так звані христологічні спіри у зв'язку з виникненням аріанської ересі. Як може Логос, Слово Боже бути «єдиносущним з Отцем?» — питалися аріани, заперечуючи Божество Ісуса Христа. Але таким запереченням підірвалося вчення про боголюдство, про боговтілення, яке сталося ради відкуплення світу. Після тривалого обговорення цього питання істина перемогла на першому Вселенському соборі в Нікеї (325 р.).

Далі в Символі віри сповідується віра в Духа Божого, Господа, Животворящого, Який говорив людям через пророків, і в Єдину, Святу, Соборну і Апостольську Церкву.

Вона — Єдина, бо заснована Христом; Свята, бо її невидима основа — Царство Боже; все, що по духу суперечне йому, відпадає від Церкви, навіть коли назвні й належить до неї. Соборна (по-грецьки «кафолічна») Церква тому, що розпростороється на весь світ і обіймає актуально й потенціально все людство. Апостольською Церквою називається тому, що її поширили в світі апостоли і в ній зберігається наступництво від апостолів.

На закінчення в Символі визнається єдине хрещення на відпущення гріхів і віра в життя майбутнього віку, тобто загальне й остаточне торжество Царства Божого.

(Далі буде)

В. К-н.

ЗМІСТ

	Стор
Послання Патріарха Московського і всієї Русі Пимена	1
Святіший Патріарх Московський і всієї Русі Пимен (коротка біографія)	4
Помісний Собор Руської Православної Церкви	6

ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ

<i>Архієпископ Николай.</i> Двадцятип'ятиріччя воз'єднання Галицької Греко-католицької Церкви з Руською Православною Церквою на Львівському церковному Соборі (1946—1971)	13
З життя єпархій	15
Вічна пам'ять померлим!	17

ПРОПОВІДІ

<i>Свящ. В. Вакулин.</i> Проповідь на неділю 7-му по П'ятидесятниці	18
<i>Прот. Г. Герасименюк.</i> Проповідь на неділю 8-му по П'ятидесятниці	19
<i>Диякон А. Кинах.</i> Проповідь на неділю 9-ту по П'ятидесятниці	21

НА ЗАХИСТ МИРУ

<i>Прот. К. Добрянський.</i> Руська Православна Церква і боротьба за мир	23
--	----

СТАТТІ

<i>Прот. Я. Костецький.</i> Святий євангеліст Марко	27
<i>В. К-н.</i> Богослужіння	30

На обкладинці: Хресний хід довкола Собору св. Юра,
15 травня 1971 р.

**Відповідальний редактор Володимир, єпископ Чернігівський
і Ніжинський.**

Секретар редакції священник І. Чернієнко

Адреса редакції: Київ-4, Пушкінська, № 36, редакція журналу
«Православний вісник».

Києво-Святошинська міська друкарня, Львівська, 72. Зам. № 2336.

